

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Grau de Filologia Catalana

Treball de Fi de Grau

Curs 2015-2016

**ELS PARLARS DEL BAIX MATARRANYA:
ENTRE EL NORD-OCCIDENTAL I EL TORTOSÍ**

MIREIA SÀNCHEZ MONSECH

TUTORA: M. ÀNGELS MASSIP

Barcelona, 15 de juny del 2016

AGRAÏMENTS

A tots els informants del Baix Matarranya que han permès la realització d'aquest treball: de Favara, de Maella, de Nonasp i de Faió.

A tota la meva família, especialment a en Cristian pel suport incondicional.

I, sobretot, a la meva tutora M. Àngels Massip per la paciència i el temps dedicat.

ÍNDEX

1. Introducció	4
1.1. Justificació de l'interès del tema i zona d'estudi	4
1.2. Objectius	5
1.2.1. Objectius generals	5
1.2.2. Objectius específics	5
1.3. Hipòtesi	5
1.4. Marc de recerca i bases teòriques	5
2. Metodologia	6
2.1 Aspectes generals i criteris de selecció	6
2.2 Qüestionaris i selecció d'informants	7
3. Anàlisi dels resultats	8
3.1. Resultats camps semàntics	8
3.1.1. <i>Vegetals</i>	8
3.1.1.1. Solucions sense variació lèxica entre les quatre poblacions	8
3.1.1.2. Solucions amb variació lèxica	13
3.1.2. <i>Insectes i altres invertebrats, ocells i animals salvatges</i>	19
3.1.2.1. Solucions sense variació lèxica entre les quatre poblacions	19
3.1.2.2. Solucions amb variació lèxica	21
3.2. Resultats aspectes de fonètica	27
3.2.1. Fonètica de la grafia estàndard <i>ix</i>	27
3.2.2. Fonètica de la grafia estàndard <i>-tll-</i>	27
3.2.3. Fonètica de la grafia <i>g/j</i> inicial	28
4. Conclusions	29
5. Bibliografia	33
6. Annexos	34
6.1. Annex I (A i B): models d'enquesta camps semàntics i fonètica	34
6.2. Annex II (A i B): mapes solucions sense variació lèxica	40
6.3. Annex III (A i B): mapes solucions amb variació lèxica	42
6.4. Annex IV: mapa fonètica de la grafia estàndard <i>ix</i>	44
6.5. Annex V: mapa fonètica de la grafia estàndard <i>-tll-</i>	45
6.6. Annex VI: mapa fonètica de la grafia <i>g/j</i> inicial	46

1. INTRODUCCIÓ

1.1 Justificació de l'interès del tema i zona d'estudi

La idea d'aquest treball sorgeix arran d'una activitat que vaig fer a l'assignatura de Dialectologia Catalana sobre el lèxic de tres localitats. Aleshores, vaig pensar que seria interessant analitzar comparativament, a partir d'un parell de camps semàntics, els usos lexicals dels quatre pobles del Baix Matarranya.

Vaig decidir centrar-me en el Baix Matarranya per dues raons: en primer lloc, perquè és una zona que conec de prop (especialment Favara, on tinc família) i sempre he tingut curiositat per les diferències lèxiques i fonètiques entre els quatre pobles del Baix Matarranya (tot i ser municipis molt propers); i, en segon lloc, perquè precisament el Baix Matarranya és una àrea de la Franja que no ha estat gaire estudiada (especialment si la comparem amb l'Alt Matarranya).

Així, doncs, amb aquest estudi ens proposem actualitzar i aportar noves dades a l'*Atlas Lingüístic del Domini Català* i intentar ponderar la major o menor semblança d'aquests parlars amb la varietat nord-occidental, tortosina i valenciana.

Els municipis que hem estudiat en aquest treball i que componen el Baix Matarranya són els que s'indiquen a la taula 1.

POBLACIÓ	HABITANTS
Favara	1.231
Maella	1.958
Nonasp	1.016
Faió	348

Taula 1: Poblacions i habitants

1.2 Objectius

1.2.1 Objectius generals

Com a objectiu general, tenim la intenció de contribuir al coneixement de la varietat nord-occidental de transició amb el tortosí i constatar-ne la continuïtat amb el valencià.

1.2.2 Objectius específics

Més específicament, tenim la intenció de comparar, a partir d'un parell de camps semàntics, els usos lexicals dels quatre pobles del Baix Matarranya (Favara, Maella, Nonasp i Faió).

A més, a partir del lèxic i d'un qüestionari específic¹, pretenem investigar alguns trets fonètics que marquen diferències entre les diferents poblacions del Baix Matarranya per tal de comprovar si, pel que fa a aquests trets, aquesta zona és més semblant al tortosí o més semblant al nord-occidental.

1.3 Hipòtesi

Partim de la hipòtesi que els pobles del Baix Matarranya, tant des del punt de vista lèxic com fonètic, tenen molts aspectes semblants al tortosí i diferents del nord-occidental, amb característiques pròpies de la Franja.

1.4. Marc de recerca i bases teòriques

El marc de la recerca d'aquest estudi és una combinació de dues disciplines. D'una banda, la geolingüística, que estudia els fenòmens lingüístics en un espai geogràfic determinat i, d'altra banda, pel que fa a l'aspecte de fonètica, la lingüística estructural.

La part que canvia més d'una llengua és el lèxic. Tot i així, és l'aspecte del canvi que ha estat menys estudiat (Macaulay, 1988: 467). En canvi, el vocabulari bàsic és més estable que la resta del lèxic (Jeffers i Lehist: 1986).

¹ Vegeu Annex I (A i B)

2. METODOLOGIA

2.1 Aspectes generals i criteris de selecció:

Per a dur a terme aquest treball, vam seguir diverses fases. En primer lloc, vam partir de les enquestes de l'*Atlas Lingüístic del Domini Català* i vam triar dos camps semàntics: d'una banda, els *vegetals* i, d'altra banda, els *insectes i altres invertebrats, ocells i animals salvatges*.

Per poder elaborar els qüestionaris i per tenir un punt de referència de la zona d'estudi, vam buidar les dades d'aquests dos camps semàntics, de cinc poblacions properes al Baix Matarranya: Mequinensa (Baix Cinca), Riba-roja d'Ebre (Ribera d'Ebre), Vilalba dels Arcs (Terra Alta), Valljunquera i Vall-de-roures (Alt Matarranya).

Dels 188 ítems que hi ha a l'*Atlas Lingüístic del Domini Català* relacionats amb el camp semàntic dels *vegetals* en vam seleccionar 49 per al nostre estudi, i dels 97 ítems relacionats amb el camp semàntic dels *insectes i altres invertebrats, ocells i animals salvatges* en vam seleccionar 34. Els criteris de selecció que vam seguir van ser, d'una banda, que fossin paraules més específiques del català occidental² (per tant, més diferents de l'oriental) i, d'altra banda, que fossin paraules del vocabulari bàsic³, és a dir, les més corrents. Així doncs, vam buidar un total de 83 solucions.

Seguidament, en funció d'aquestes dades, vam elaborar l'enquesta⁴ que faríem a les quatre poblacions del Baix Matarranya (poblacions que, tret de Favara, no apareixen a l'*Atlas Lingüístic del Domini Català*).

A més, a partir del lèxic, vam detectar tres fenòmens fonètics: la fonètica de la grafia estàndard *ix*, la fonètica de la grafia estàndard *-tll-*, i la fonètica de la grafia *g/j* inicial, i vam ampliar l'enquesta per a treballar específicament aquests punts de fonètica. És a dir, vam seleccionar una sèrie de mots on apareixien aquests sons i vam elaborar un segon qüestionari.⁵

² D'acord amb l'objectiu de situar la subvarietat en la varietat occidental.

³ El vocabulari bàsic sembla que és el canvia menys i més lentament en una llengua (vegeu Jeffers/Lehiste (1986:133).

⁴ Vegeu Annex I (A).

⁵ Vegeu Annex I (B).

Finalment, per donar un exemple de la situació d'aquests quatre parlars respecte de les altres varietats, vam elaborar un total de 7 mapes (4 de lèxic i 3 de fonètica)⁶ tot sumant les dades de l' *l'Atles Lingüístic del Domini Català* i les nostres.

2.2 Qüestionaris i selecció d'informants:

Totes dues enquestes, tant la dels camps semàntics com la dels aspectes de fonètica, les vam elaborar seguint el mètode indirecte o semidirecte, és a dir, vam utilitzar imatges o dibuixos, de manera que els informants triats ens havien de dir allò que veien representat⁷.

Pel que fa als aspectes de selecció d'informants, vam triar tres informants de cada població de tres franges d'edat diferents: de 20 a 40 anys, de 40 a 60, i de 60 a 80, aproximadament.

A la taula següent podem observar algunes característiques dels informants. Tots són nadius de la població estudiada, són fills de persones de la mateixa població i tenen només el català com a llengua materna.

POBLACIÓ	INFORMANT 1	INFORMANT 2	INFORMANT 3
Favara	Edat: 35 anys Sexe: dona	Edat: 58 Sexe: home	Edat: 87 Sexe: dona
Maella	Edat: 33 Sexe: dona	Edat: 53 Sexe: dona	Edat: 86 Sexe: dona
Nonasp	Edat: 35 Sexe: dona	Edat: 48 Sexe: dona	Edat: 79 Sexe: home
Faió	Edat: 29 Sexe: dona	Edat: 49 Sexe: dona	Edat: 81 Sexe: dona

Taula 2: Característiques dels informants

⁶ Vegeu Annex II-VI.

⁷ Vegeu Annex I (A i B).

3. ANÀLISI DELS RESULTATS

Pel que fa als resultats de les enquestes, hem classificat les dades en dos apartats: en primer lloc, analitzarem les dades relacionades amb els dos camps semàntics (*vegetals i insectes i altres invertebrats, ocells i animals salvatges*) i, en segon lloc, analitzarem les dades relacionades amb els aspectes de fonètica.⁸

3.1 Resultats camps semàntics

3.1.1 Vegetals

Dels 49 ítems estudiats que fan referència al camp semàntic dels *vegetals*, observem que 36 no presenten variació lèxica entre les quatre poblacions del Baix Matarranya, mentre que 13 sí que presenten variació lèxica.

3.1.1.1 Solucions sense variació lèxica:

Les solucions que no presenten variació lèxica entre les quatre poblacions del Baix Matarranya són les següents: *albergínia, alfàbrega, ametlla, ametller, arrels, avet, branques, carbassa, carbassó, closca de l'ametlla, cogombre, escarola, figa de moro, fonoll, gla, jonc, llimona, maduixa, magrana, margarida, molsa, noguer, olives, patata, patatera, pebrot, pollancre, poma, pomera, regalèssia, resina, romaní, roure, tomàquet, taronja i vímet.*

Albergínia: per referir-se a l'*albergínia* usen [alβertʃ 'ina] a Favara, [alβertʃ 'injɛ] a Maella i [awβerdz'ina] a Nonasp i a Faió.

Pel que fa al tractament del segment inicial, la forma amb [al] (de Favara i Maella) és la que trobem a la Franja i en valencià, mentre que la forma amb [aw] (de Nonasp i Faió) és la que predomina en nord-occidental i en tortosí.

A més, en els parlars de Favara, Nonasp i Faió observem la caiguda de la vocal *-i* del segment final *-ia*.

⁸ Els comentaris que fem a cadascun dels mots sorgeixen de l'estudi de les dades de l'ALDC, del DCVB i de les nostres enquestes.

Alfàbrega: per *alfàbrega* usen [alf'aðeɣa] a Favara, [alf'aðeɣε] a Maella, [awf'aðeɣa] a Nonasp i [awf'aðiɣa] a Faió.

En els quatre parlars del Baix Matarranya observem les formes amb el canvi de $b > d$ (*alfàdega*, *aufadega*, *aufadiga*) típiques del Matarranya.

Pel que fa al tractament del segment inicial, com en el cas anterior, la forma amb [al] (de Favara i Maella) és la que trobem a la Franja i en valencià, mentre que la forma amb [aw] (de Nonasp i Faió) és la que predomina en nord-occidental i en tortosí.

Ametlla: per referir-se a l'*ametlla* usen [arm'eɫa] a Favara i a Nonasp, [am'eɫɫa] a Faió i [alm'elde] a Maella.

A Favara, a Nonasp i a Faió usen la forma palatalitzada (amb dissimilació de *-l-* en *-r-* a Favara), mentre que a Maella usen la solució sense palatalització *almelda*, amb metàtesi de *-dl-* o dissimilació de *-ll-*. La solució palatalitzada s'estén pel nord-occidental, mentre que la forma sense palatalització la trobem en tortosí, en valencià, en balear i en alguerès.

Ametller: per *ametller* usen [armeɫ'e] a Favara i a Nonasp, [ameɫɫ'e] a Faió i [almeld'ε] a Maella.

Com en el cas anterior, a Favara, a Nonasp i a Faió usen la forma palatalitzada que s'estén pel nord-occidental, mentre que a Maella usen la solució sense palatalització, típica en tortosí, en valencià, en balear i en alguerès.

Arrels: per *arrels* usen [ra'ɪls] a Favara, a Maella i a Faió i [ara'ɪls] a Nonasp. Les formes *raïls* i *arraïls* s'estenen pel tortosí, el valencià septentrional i per alguns punts del valencià central i meridional.

Avet: per referir-se a l'*avet* usen el castellanisme [aβ'eto] a Favara, a Maella i a Nonasp i [aβ'et] a Faió. La solució castellana *abeto* la trobem en alguns punts del valencià septentrional i meridional (concretament a Vinaròs, Castelló i Alacant), mentre que la forma genuïna *avet* predomina en nord-occidental i en tortosí.

Branques: per *branques* usen [r'ames] a les quatre poblacions del Baix Matarranya, solució que, juntament amb *cimals*, s'estén per tot el domini occidental.

Carbassa: per referir-se a la *carbassa* usen *carbassa* a les quatre poblacions del Baix Matarranya ([karβ'asa] a Favara, a Nonasp i a Faió i [karβ'asɛ] a Maella). Aquesta solució (sense *a*) s'estén per tot el català oriental peninsular i per la Franja, mentre que la forma amb *a* (*carabassa*) és la que predomina en la resta del domini occidental.

Carbassó: per *carbassó* usen [karβas'eta] a Favara, [karβas'etɛ] a Maella i [karβas'o] a Nonasp i a Faió. La forma en diminutiu *carbasseta* s'estén pel valencià central i meridional, mentre que *carbassó* predomina en tortosí i en nord-occidental.

Closca de l'ametlla: per referir-se a la *closca* de l'ametlla usen *clasca* a les quatre poblacions del Baix Matarranya, forma que s'estén pel Matarranya i pel nord-occidental central.

Cogombre: per *cogombre* usen el castellanisme [pep'ino] a les quatre poblacions del Baix Matarranya, solució que predomina a la Franja, en nord-occidental i en valencià central i meridional.

Escarola: per *escarola* usen [eskir'ɔla] a Favara i a Faió, [eskir'ɔlɛ] a Maella i [asker'ɔla] a Nonasp, forma s'estén per la Franja d'Aragó i en nord-occidental.

Figa de moro: per referir-se a la *figa de moro* usen el castellanisme *figa xumba* a les quatre poblacions del Baix Matarranya, solució que predomina a la Franja d'Aragó, especialment al Matarranya i al Baix Cinca.

Fonoll: per *fonoll* usen [fen'oʎ] a Favara i a Nonasp i [fon'oʎ] a Maella i a Faió. La forma amb [e] (de Favara i Nonasp) és la que predomina en el nord-occidental ponentí i en valencià central i meridional, mentre que la forma amb [o] (de Maella i Faió) és la que trobem en tortosí i en valencià septentrional.

Gla: per *gla* usen *bellota* a les quatre poblacions del Baix Matarranya ([beʎ'ɔta] a Favara i a Faió, [beʎ'ɔtɛ] Maella i [aβeʎ'ɔta] a Nonasp, amb l'epèntesi *a*), solució típica en el domini occidental.

Jonc: per *jonc* usen *jum* a les quatre poblacions del Baix Matarranya ([tʃum] a Favara i a Maella i [dʒum] a Nonasp i a Faió) amb el canvi de la [o] en [u] (per influència de la nasal) característic del parlar occidental.

Llimona: per *llimona* usen [ɫim'o] a les quatre poblacions del Baix Matarranya. Aquesta solució la trobem a l'àrea nord-occidental ponentina (on coincideix amb el castellanisme *limón*), a l'Eivissenc, i també en alacantí.

Maduixa: per *maduixa* usen *fresa* a les quatre poblacions del Baix Matarranya, ([fr'esa] a Favara, a Nonasp i a Faió i [fr'ese] a Maella), solució que trobem al Matarranya i al País Valencià.

A Nonasp, però, l'informant d'edat més avançada usa la solució [mað'ujfa]. Podríem deduir, per tant, que el castellanisme ha anat substituint la forma genuïna.

Magrana: per *magrana* usen *mangrana* a les quatre poblacions del Baix Matarranya ([maŋgr'ana] a Favara, a Nonasp i a Faió i [maŋgr'anɛ] a Maella). La solució nasalitzada predomina en la major part del català occidental (tret d'una àrea meridional).

Margarida: per *margarida* usen [maryar'ita] a les quatre poblacions del Baix Matarranya, solució que s'estén per tot el català occidental.

Molsa: per *molsa* usen [m'uzyo] a les quatre poblacions del Baix Matarranya, forma que predomina a la Franja i a les poblacions valencianotortosines i alacantines, provinents d'Aragó, Murcia o la Manxa.

Noguer: per *noguer* usen [noɣ'era] a Favara, [noɣ'erɛ] a Maella, [noɣ'e] a Nonasp i [ano'e] a Faió. Els mots *noguera* i *noguer* ocupen més de la meitat septentrional del domini, mentre que la forma *anoer* s'estén pel valencià.

Olives: per *olives* usen [ol'iβes] a Favara i a Maella i [awl'iβes] a Nonasp i a Faió. La forma originària *olives* és la que predomina en el Matarranya i en el País Valencià, mentre que la solució diftongada [aw] s'estén pel nord-occidental i pel tortosí.

Patata: per *patata* usen [pat'aka] a Favara i Faió, [pat'ake] a Maella i [pat'ata] a Nonasp. La solució *pataca* s'estén pel tortosí i el valencià septentrional, mentre que *patata* (juntament amb *trumfa*), predomina en nord-occidental.

Patatera: per *patatera* usen [patak'era] a Favara i Faió, [patak'erε] a Maella i [patat'era] a Nonasp. La forma [patak'era] predomina en tortosí, mentre que [patat'era] és la que trobem, juntament amb *trumfera*, per tot el domini nord-occidental.

Pebrot: per *pebrot* usen [priment'o] a les quatre poblacions del Baix Matarranya. Aquesta solució amb la presència de la bategant [r] s'estén pel tortosí.

Pollancre: per *pollancre* usen [tʃɔp] a les quatre poblacions del Baix Matarranya, forma de procedència aragonesa que s'estén per tot el domini occidental.

Segons Veny (2015) el mot *xop* "ha estat pres i adaptat de l'aragonès *chopo*, on es documenta des del segle XIV".

Poma: per *poma* usen *mansana* a Favara, a Maella i a Nonasp i [mas'ana] a Faió. La solució amb la nasal (de Favara, Maella i Nonasp) és típica de la Franja d'Aragó, mentre que la forma sense la nasal (de Faió) és la que predomina en tortosí.

Pomera: per *pomera* usen *ma[n]sanera* a Favara, a Maella i a Nonasp i [masan'era] a Faió. Com en el cas anterior, la solució amb la nasal [n] la trobem per tota la Franja d'Aragó, mentre que la forma sense la nasal és la que predomina en tortosí.

Regalèssia: per *regalèssia* usen *regalíssia*, a les quatre poblacions del Baix Matarranya ([reyal'isja] a Favara, a Nonasp i a Faió i [reyal'isje] a Maella), forma que s'estén per tot el domini occidental.

A Faió, però, l'informant més jove ens dóna la solució castellana *regaliz*.

Resina: per *resina* usen [ra'ina] a Favara i a Nonasp (amb pèrdua de la *s* i manteniment de l'accent), [res'ine] a Maella i [res'ina] a Faió (amb ensordiment de la [s], propi de l'apitxat).

La solució *resina*, amb el timbre [e] de la vocal inicial, s'estén pel nord-occidental en general, mentre que la forma amb [a] (de Favara i Nonasp) predomina en valencià i en tortosí. Segons Veny (2015: 45) en valencià i en tortosí aquest mot "ha sofert un descens en [a] a causa de la tendència d'aquesta vocal en contacte amb una vibrant, però també podria tenir relació amb una varietat del llatí tardà, RASINA, originada per atracció de RASIS 'pega'".

Romaní: per *romaní* usen [rom'e] a les quatre poblacions del Baix Matarranya, solució típica en tot el domini occidental (menys en valencià apitxat, al sud de l'alacantí i a la Ribagorça, on es recull la forma *romero*).⁹

Roure: per *roure* usen [r'oβle] a Favara, Maella i Faió i [r'oβre] a Nonasp, solucions que trobem per tot l'Alt Matarranya i en alguns punts del valencià central i meridional.

Tomàquet: per *tomàquet* usen [tom'ata] a Favara, a Nonasp i a Faió i [tom'atε] a Maella. La solució femenina *tomata* (de Favara, Nonasp i Faió) predomina en tortosí i en valencià, mentre que la forma masculina *tomate* (de Maella) s'estén per tota la Franja i pel nord-occidental.

Taronja: per *taronja* usen [tar'ɔntʃa] a Favara, [tar'ɔndʒa] a Faió, [tor'ɔntʃa] a Maella i [tor'ɔndʒa] a Nonasp. La forma *t[a]ronja* (de Favara i Faió) predomina en tortosí i en valencià, mentre que la forma *t[o]ronja* (de Maella i Nonasp) predomina en alguns punts del nord-occidental. A més, la realització [tʃ] de Favara i Maella se centra en parlars apitxats (valencià central, Matarranya i Ribagorça).

Vímet: per *vímet* usen *vímen* a les quatre poblacions del Baix Matarranya. La solució amb el manteniment de la *-n* final (> VĪMEN) predomina en tortosí.

A Faió, però, l'informant més jove usa la solució castellana *mimbre*, mot que trobem en valencià central i meridional.

3.1.1.2 Solucions amb variació lèxica:

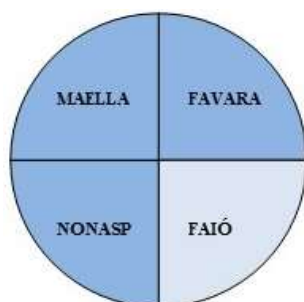
Les solucions amb variació lèxica entre les quatre poblacions del Baix Matarranya són les següents: *alzina*, *brot*, *enciam*, *farigola*, *grill de la taronja*, *julivert*, *meló*, *olivera*, *pastanaga*, *préssec*, *presseguer*, *raïm* i *síndria*.

A continuació, juntament amb el comentari pertinent, afegim també un gràfic comparatiu entre els diferents parlars del Baix Matarranya. En el gràfic les poblacions estan situades de manera que a la part superior del cercle apareixen les de més al sud,

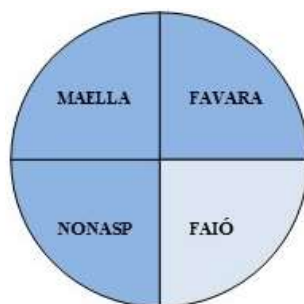
⁹ Vegeu Annex II (A)

mentre que les de la part inferior corresponen a les de més al nord. És a dir, començant d'esquerra a dreta dalt i baix tenim la seqüència de poblacions de sud-oest a nord-est.

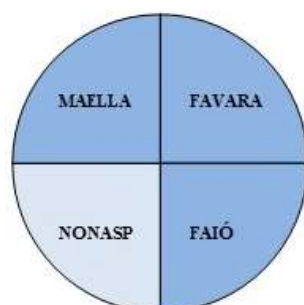
Alzina: per referir-se a l'*alzina* usen *carrasca* a Favara, a Maella i a Nonasp, solució típica en tortosí i en valencià septentrional i meridional. A Faió, en canvi, usen [beʎot'e], forma que s'estén pel valencià central.

Brot: per *brot* usen l'aragonesisme [tʃ'ito] a Favara, a Maella i a Nonasp, forma que trobem també en algun punt de l'Alt Matarranya. A Faió, en canvi, usen les solucions [brot] i [ʎúk], típiques del català occidental general.

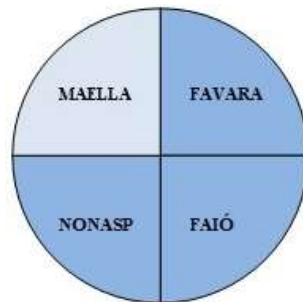

Enciam: per *enciam* usen [ansi'am] a Favara i a Faió, [ensi'am] a Maella i [ʎet,ua ð ansj'am] a Nonasp. La forma *anciam* predomina en català occidental en general, tret d'algunes zones com ara el Matarranya i la Ribagorça, on es recull el mot *ensalada*. La solució *lletua* de Nonasp es troba en valencià central i en l'alacantí.

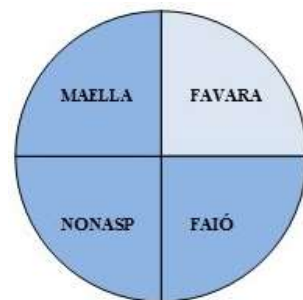

Farigola: per *farigola* usen [tim'o] a Favara, a Nonasp i a Faió, solució que predomina en nord-occidental central, en tortosí i en valencià septentrional i meridional. A Maella, en canvi, diuen [timons'eʎ], solució que no apareix en cap altre punt de l'ALDC ni al DCVB.

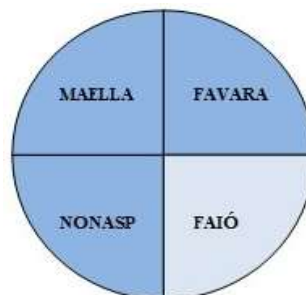
A Favara, però, un dels informants ens dóna la solució [erβa ðe la tr'ipa].

Grill de la taronja: per *grill* usen [g'aʎo] a Maella i Nonasp i [gaʎ] a Faió, solucions que predominen en tortosí. A Favara, en canvi, usen [taʎ'a], forma que trobem en algun punt de la Franja, concretament a la Ribagorça, al Baix Cinca i a l'Alt Matarranya.

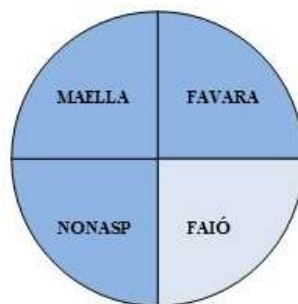
Julivert: per *julivert* usen [sansaβ'ert] a Favara, a Maella i a Nonasp. A Faió, en canvi, usen [dʒuliβ'ert].

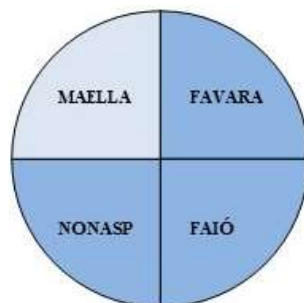
La forma *sansavert* (de Favara, Maella i Nonasp) no apareix en cap altre punt de l'ALDC ni al DCVB.

Segons Veny (2015: 93) *sansavert* “porta un primer element, *sansa*, que, pel seu significat “pinyola d’oliva, després de premsada”, costa de relacionar amb el nom de la planta”. El mot *julivert*, en canvi, és general a tot el domini.

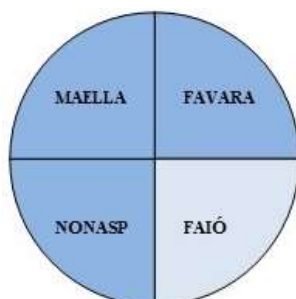
Meló: per *meló* usen [mel,o ð ol'o] a Favara, a Maella i a Nonasp, solució que predomina únicament en el Baix Matarranya i en alguns punts de l’alacantí. A Faió, en canvi, usen [mel'o], solució que s’estén pel nord-occidental.

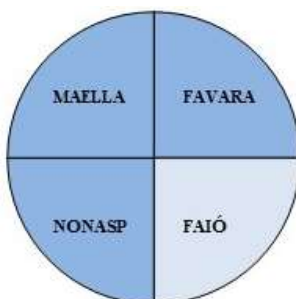
Olivera: per referir-se a l'*olivera* usen [oliβ'e] a Favara i [awliβ'e] a Nonasp i a Faió, solució que predomina en nord-occidental. A Maella, en canvi, usen la forma [emp'e] que, segons el DCVB, fa referència a una “planta empeltada, especialment el cep o l'oliver empeltat de poc temps”. Aquesta solució apareix també a la Ribera d'Ebre, Calasseit, i València.

Pastanaga: per *pastanaga* usen [safan'ɔrja] a Favara i a Nonasp i [safand'ɔrjɛ] a Maella (amb assimilació a la labial). A Faió, en canvi, usen [pastan'aya]. El mot *safanòria* (amb les seves variants) s'estén per la meitat sud del Principat, pel tortosí i el valencià, mentre que la forma *pastanaga* ocupa, sobretot, el Principat.

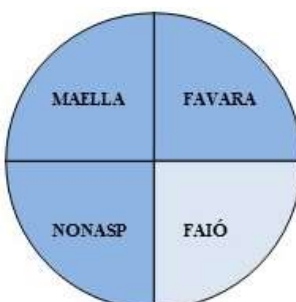

Préssec: per referir-se al *préssec* usen [presk'ila] a Favara, [bresk'ile] a Maella i [bresk'ila] a Nonasp, solucions que predominen en el País Valencià. A Faió, en canvi, usen [pr'esek], forma que s'estén pel nord-occidental i pel tortosí.

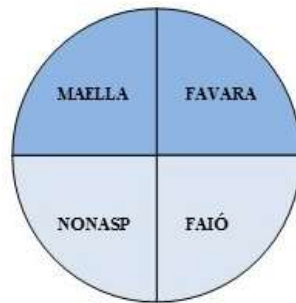

Segons Veny (2015: 239) el mot *presquilla* "és un derivat del castellà i aragonès meridional pr(i)esco (> PĚRSĪCU) més el sufix diminutiu *-illa* (< -ICULA), amb la forma arabitzada *bresquilla* amb pas $p > b$, ja que en àrab manca l'oclusiva sorda".

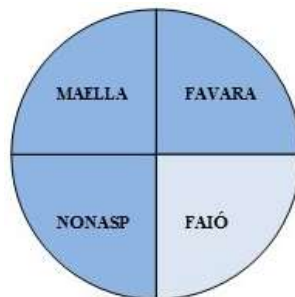
Presseguer: per *presseguer* usen [preski'l'era] a Favara, [breski'l'erɛ] a Maella i [breski'l'era] a Nonasp, formes que predominen en el País Valencià. A Faió, en canvi, usen [presey'e], forma que s'estén pel nord-occidental i pel tortosí.

Raïm: per *raïm* usen ['ua] a Favara i a Maella, solució que no trobem en cap altre punt de l'ALDC ni recollida al DCVB. En canvi, a Nonasp i a Faió usen [ra'im], forma que predomina en l'occidental.

Síndria: per *síndria* usen *meló d'Alger* a Favara, Maella i Nonasp (a Favara [aλtʃ'e], a Maella [artʃ'e], i a Nonasp [ðarʒ'e]). A Faió, en canvi, usen *síndria*. La forma *meló d'Alger* es relaciona amb la seva procedència, i és considerada pel DCVB com a valenciana (juntament amb *meló de moro*, *meló d'aigua* i *meló de carn*). *Síndria*, en canvi, ocupa gairebé tot el Principat, les Balears i l'Alguer.¹⁰

¹⁰ Vegeu Annex III (A)

3.1.2 *Insectes i altres invertebrats, ocells i animals salvatges*

Dels 34 ítems estudiats que fan referència al camp semàntic dels *insectes i altres invertebrats, ocells i animals salvatges*, observem 21 sense variació lèxica entre les quatre poblacions del Baix Matarranya i 13 que sí que presenten variació lèxica.

3.1.2.1 Solucions sense variació lèxica entre les quatre poblacions:

Les solucions que no presenten variació lèxica entre les quatre poblacions del Baix Matarranya són les següents: *àguila, arna, cadenera, capgròs, caragol, cigala, eruga, garsa, granota, gripau, guineu, llobató, marieta, ocell, ocellet, papallona, paparra, porc senglar, puça, sangonera i tàvec*.

Àguila: per *àguila* usen ['aɣila] a les quatre poblacions del Baix Matarranya, solució que s'estén per l'Alt Matarranya, el valencià i alguns punts del tortosí.

Arna: per *arna* usen *polilla* a les quatre poblacions del Baix Matarranya, forma que predomina en valencià i en tortosí.

Cadenera: per *cadenera* usen l'aragonesisme *cardalina* a les quatre poblacions del Baix Matarranya, solució típica de la Franja d'Aragó.

Capgròs: per *capgròs* usen [kuʎer'ot] a Favara, Maella i Faió i el diminutiu [kuʎer'eta] a Nonasp. Aquesta solució la trobem per tot el Matarranya, al nord-occidental, a les terres de l'Ebre i al valencià septentrional i meridional.

Caragol: per *caragol* usen [karay'ol] a les quatre poblacions del Baix Matarranya, solució típica del català occidental.

Cigala: per *cigala* usen [siɣ'ala] a Favara, a Nonasp i a Faió i [siɣ'arɛ] a Maella (amb el canvi de *-l-* en *-r-*). Aquestes solucions predominen en nord-occidental i en tortosí.

Eruga: per *eruga* usen [kuk] a les quatre poblacions del Baix Matarranya, forma que trobem en alguns punts del nord-occidental i del tortosí.

Garsa: per *garsa* usen [aly'arsa] a Favara i *garsa* a Maella, Nonasp i Faió, solució que s'estén per tot el nord-occidental, tortosí i valencià septentrional.

Granota: per referir-se a la *granota* usen el castellanisme *rana* a les quatre poblacions del Baix Matarranya. Aquesta solució s'estén per l'Alt Matarranya i l'alacantí.

A Favara i a Nonasp, però, els informants d'edat més avançada usen la solució genuïna [gran'ota] i [gran'ot] respectivament.

Gripau: per *gripau* usen [s'apo] a les quatre poblacions del Baix Matarranya, coincidint amb la solució que trobem per tota la Franja d'Aragó, el tortosí i el valencià.

Guineu: per referir-se a la *guineu* usen *rabosa* a les quatre poblacions del Baix Matarranya, forma que s'estén per tot el Baix Cinca, l'Alt Matarranya, el tortosí i el valencià.

A Nonasp i a Faió, però, els informants més joves usen la solució castellana *zorro*.

Llobató: per *llobató* usen [loβ'et] a Favara, Maella i Nonasp i [lop'et] a Faió, forma que s'estén per gairebé tot el domini occidental.

Marieta: per referir-se a la *marieta* usen el castellanisme [marik'ita] a les quatre poblacions del Baix Matarranya. Aquesta solució apareix també en alguns punts de l'Alt Matarranya.

A Favara i Nonasp, però, els informants d'edat més avançada usen la solució genuïna [pastor'eta] i [maryar'ita] respectivament.

Ocell: per *ocell* usen [mujf'o] a les quatre poblacions del Baix Matarranya. Aquesta solució s'estén per tota la Franja d'Aragó, pel nord-occidental i pel tortosí.

Ocellet: per referir-se a l'*ocellet* usen [mujfon'et] a les quatre poblacions del Baix Matarranya, solució que s'estén per tota la Franja d'Aragó, pel nord-occidental i pel tortosí.

Papallona: per *papallona* usen el castellanisme [marip'osa] a les quatre poblacions del Baix Matarranya. Aquesta solució la trobem també en alguns punts de l'Alt Matarranya.

A Favara i Nonasp, però, els informants d'edat més avançada usen la solució genuïna [palom'eta] i [pal'oma] respectivament, formes que s'estenen pel tortosí i pel valencià.

Paparra: per referir-se a la *paparra* usen l'aragonesisme *caparra* a les quatre poblacions del Baix Matarranya. Aquesta solució s'estén per l'Alt Matarranya, el tortosí i el valencià.

Porc senglar: per *porc senglar* usen [xaβal'i] a les quatre poblacions del Baix Matarranya, forma que s'estén per la Franja d'Aragó, el tortosí, el valencià septentrional i per alguns punts del nord-occidental.

Puça: per referir-se a la *puça* usen *pulsa* a les quatre poblacions del Baix Matarranya. Aquesta forma amb el manteniment de la *l* etimològica (< PŪLĪCE) és típica de la Franja d'Aragó.¹¹

Sangonera: per *sangonera* usen [saŋgon'eɫa] a Favara, a Nonasp i a Faió i [saŋgon'ere] a Maella, solució que predomina en l'occidental en general.

Tàvec: per *tàvec* usen [taβ'an] a Favara, [t'aβano] a Maella i [taβ'a] a Nonasp i Faió, forma que s'estén per tot el domini occidental.

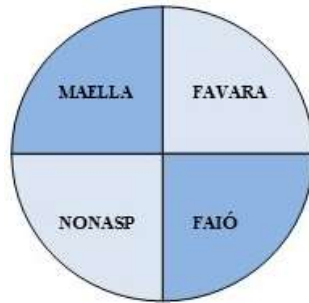
3.1.2.2 Solucions amb variació lèxica entre les quatre poblacions:

Les solucions amb variació lèxica entre les quatre poblacions del Baix Matarranya són les següents: *aranya*, *borinot*, *cuc de terra*, *esquirol*, *guatlla*, *llagosta*, *llangardaix*, *òliba*, *oreneta*, *ratapinyada*, *sargantana*, *talp* i *teranyina*.

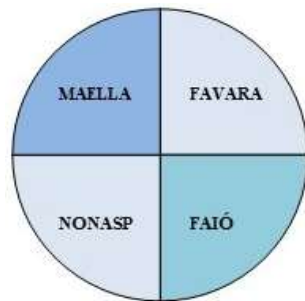
A continuació, juntament amb el comentari pertinent, afegim també un gràfic comparatiu entre els diferents parlars del Baix Matarranya. En el gràfic les poblacions estan situades de manera que a la part superior del cercle apareixen les de més al sud, mentre que les de la part inferior corresponen a les de més al nord. És a dir, començant d'esquerra a dreta dalt i baix tenim la seqüència de poblacions de sud-oest a nord-est.

¹¹ Vegeu Annex II (B)

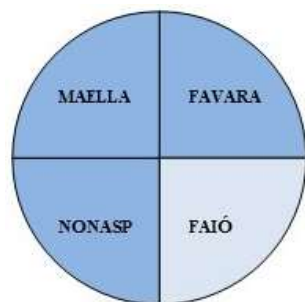
Aranya: per designar *l'aranya* usen [tarar'aja] a Favara i [taray'aja] a Nonasp, forma que s'estén per tota la Franja d'Aragó (a l'Altra Ribagorça, a la Llitera, i en algun punt del Matarranya i les Garrigues). La fonètica de [tarar'aja] és com en aragonès, però el significat no. A Maella i a Faió, en canvi, usen la forma *aranya*, solució que s'estén per la resta del domini occidental.

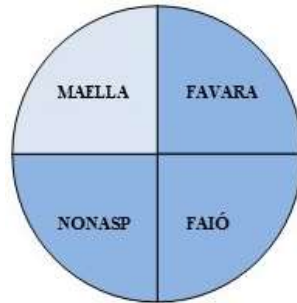
Borinot: per *borinot* usen [bomiγ'ot] a Favara i Nonasp, solució que trobem en algun punt del tortosí. A Maella usen el castellanisme *abejorro*, forma que també apareix en algun punt del valencià central i alacantí, mentre que a Faió usen [moskarð'o], solució que trobem també en valencià.

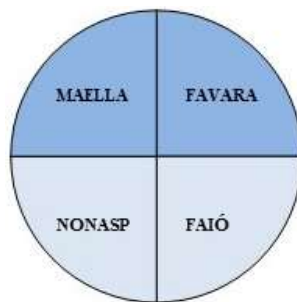
Cuc de terra: per referir-se al *cuc de terra* usen [p,apat'era] a Favara, Maella i Nonasp, solució que predomina en tortosí. A Faió, en canvi, usen [k'ug ðe t'era], forma que predomina en l'oriental i en alguns punts del nord-occidental.

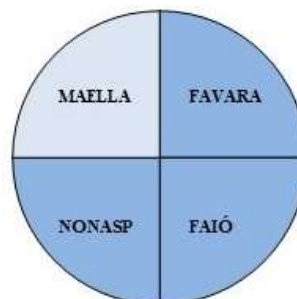
Esquirol: per *esquirol* usen [arð'iʎa] a Favara, Nonasp i Faió, solució que predomina en valencià central i a la comarca del Baix Cinca. A Maella, en canvi, usen [eskir'ɔl], solució que s'estén per tot el domini nord-occidental i pel tortosí.

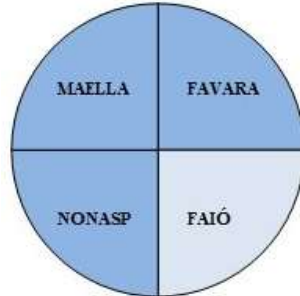
Guatlla: per referir-se a la *guatlla* usen [koðorn'iw] a Favara i Maella, solució que trobem també en alguns punts de l'Alt Matarranya. A Faió i a Nonasp, en canvi, usen *guatlla*, forma que predomina en nord-occidental, en valencià i en tortosí.

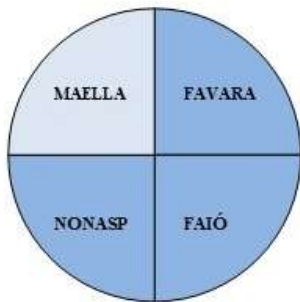
Llagosta: per *llagosta* usen [ʎaŋg'osto] a Favara i a Nonasp i [ʎaŋg'ost] a Faió, solució que s'estén per tot el nord-occidental i pel tortosí. A Maella, en canvi, usen la solució *Sant Perico*, forma que no apareix en cap altre punt de l'ALDC ni tampoc recollida al DCVB.

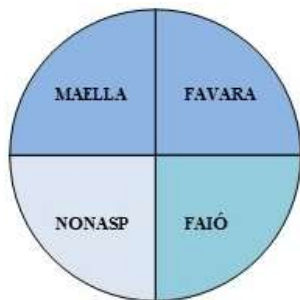
Llangardaix: per referir-se al *llangardaix* usen [esfarð'atʃo] a Favara i a Maella i [farð'atʃo] a Nonasp. Aquesta solució, presa de l'aragonès *farðacho*, és un mot general en valencià i tortosí. A Faió, en canvi, usen *regandaix*, solució que s'estén pel nord-occidental.¹²

Òliba: per *òliba* usen [tʃ'uta] a Maella, forma que predomina a la Franja d'Aragó. A Favara, a Nonasp i a Faió, en canvi, usen [mus'ɔl], solució que s'estén per la resta del domini occidental.

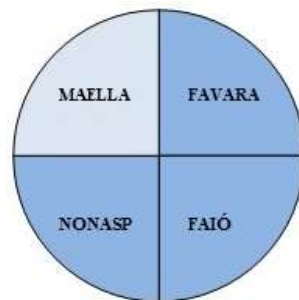
Oreneta: per *oreneta* usen *oroneta* a Favara i a Maella, forma que predomina en valencià septentrional i central; [ayron'eta] a Nonasp (amb l'element *agro-* per creuament amb un altre nom d'ocell), solució que trobem en alguns punts de l'Alt Matarranya; i, finalment, [brun'eta] a Faió, forma usada també a la comarca de la Ribera d'Ebre. Aquesta darrera, amb l'element *bru*, segurament per relació amb el color de l'ocell.

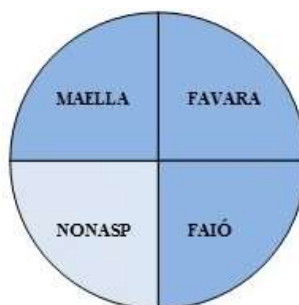
¹² Vegeu Annex III (B)

Ratapinyada: per referir-se a *ratapinyada* usen [muri'ak] a Favara, [muri'ek] a Nonasp i [muri'sek] a Faió, solucions que s'estenen per tota la Franja d'Aragó (tret de l'Alt Matarranya). A Maella, en canvi, usen [ejjfore'ak], forma original d'aquest parlar on hi ha hagut un encreuament entre *xoriguer* i *muricec* (Quintana: 1987).

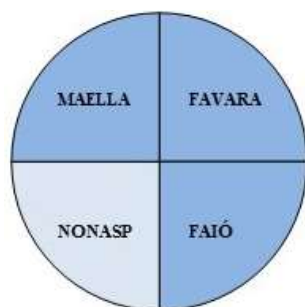
Segons Coromines (1980-2001: 587), "és difícil assegurar si es tracta d'un encreuament d'*eixoriguer* amb *huriac* o si es tracta d'un romànic SORI(CE) CAECU format amb SORICEM sinònim de MUREM: que, per tant, també estaria relacionat amb *xoriguer* i amb *huriac*, però de més lluny, i amb caràcter independent".

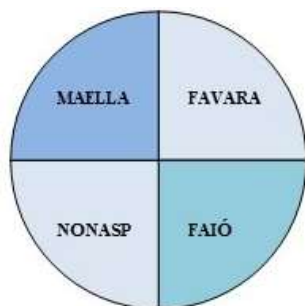
Sargantana: per *sargantana* usen [saryant'aʎa] a Favara, [saryant'apɛ] a Maella i [saryant'aʎa] a Faió, solucions que s'estenen per tot l'Alt Matarranya, pel tortosí i pel valencià. A Nonasp, en canvi, usen [reβolβ'i], forma que, segons el DCVB, s'estén per la Franja d'Aragó i pel nord-occidental però no amb el sentit d'aquest animal sinó de *remolí*.

Talp: per *talp* usen el castellanisme *topo* a Favara, a Maella i a Faió, solució que s'estén per la Franja d'Aragó. A Nonasp, en canvi, usen [taw], solució que predomina en tortosí.

Teranyina: per referir-se a la *teranyina* usen [t,ɛla ðe la tarar'ana] a Favara i Nonasp, [t,ɛle ð ar'ane] a Maella i [tarar'ana] a Faió. Aquestes solucions s'estenen per tota la Franja d'Aragó.

3.2 Resultats aspectes de fonètica

3.2.1 Fonètica de la grafia estàndard *ix*

Pel que fa a la fonètica de la grafia estàndard *ix*, hem pogut observar que a les quatre poblacions del Baix Matarranya sí que es pronuncia la iod davant de [ʃ] en mots com [br'ujʃa], [k'ajʃa], [p'ejʃ] o [k'ojʃ], tal com il·lustrem a continuació (taula 3).

	Favara	Maella	Nonasp	Faió
Bruixa	[br'ujʃa]	[br'ujʃɛ]	[br'ujʃa]	[br'ujʃa]
Caixa	[k'ajʃa]	[k'ajʃɛ]	[k'ajʃa]	[k'ajʃa]
Peix	[p'ejʃ]	[p'ejʃ]	[p'ejʃ]	[p'ejʃ]
Coix	[k'ojʃo]	[k'ojʃ]	[k'ojʃ]	[k'ojʃ]

Taula 3: Fonètica de la grafia estàndard *ix*

Tot i això, i malgrat la creença general que en català occidental la iod davant de [ʃ] es pronuncia, hem observat que en alguns llocs del domini aquesta iod no es realitza. Al llarg de tot el territori occidental hi ha clapes de no pronunciació d'aquesta iod.¹³

3.2.2 Fonètica de la grafia estàndard *-tll-*

Quant a la fonètica de la grafia estàndard *-tll-*, Favara, Nonasp i Faió realitzen la lateral palatal (simple a Favara i a Nonasp i geminada a Faió) coincidint amb la solució general del català nord-occidental.

A Maella, en canvi, trobem les formes [alm'elde], [esp'alde], [bel'a]. La solució lateral alveolar ([bel'a]) de Maella correspon a la que se sent per tot l'Alt Matarranya, el País Valencià i el tortosí.¹⁴ Les solucions *almelda* i *espalda*, són força insòlites en català (Quintana: 1987). De fet, la solució *almelda* només la trobem documentada a Maella, a Fórns de Matarranya i a Alzira, i la forma *espalda* a Maella i a Aiguaviva de Bergantes.

¹³ Vegeu Annex IV

¹⁴ Vegeu Annex V

	Favara	Maella	Nonasp	Faió
Ametlla	[arm'eʎa]	[alm'ɛlde]	[arm'eʎa]	[am'eʎʎa]
Espatlla	[esp'aʎa]	[esp'alde]	[esp'aʎa]	[esp'aʎʎa]
Vetllar	[beʎ'a]	[bel'a]	[beʎ'a]	[beʎʎ'a]
Guatlla	[koðorn'iw]	[koðorn'iw]	[gw'aʎa]	[gw'aʎʎa]

Taula 4: Fonètica de la grafia estàndard *-ll-*

3.2.3 Fonètica de la grafia *g/j* inicial

Finalment, pel que fa a la fonètica de la grafia *g/j* inicial, podem observar que Favara i Maella en posició inicial realitzen l'africada sorda. Aquesta solució apareix per tot l'Alt Matarranya i el valencià apitxat. Nonasp i Faió, en canvi, realitzen l'africada sonora, coincidint amb la solució típica del tortosí i valencià meridional.¹⁵

	Favara	Maella	Nonasp	Faió
Jugar	[tʃu'a]	[tʃu'a]	[dʒuy'a]	[dʒu'a]
Jove	[tʃ'oβe]	[tʃ'oβe]	[dʒ'oβe]	[dʒ'oβe]
Genoll	[tʃen'ol]	[tʃen'ol]	[dʒenól]	[dʒinól]
Jardí	[tʃarð'i]	[tʃarð'i]	[dʒarðí]	[dʒarðí]
Gitar	[tʃit'a]	[tʃit'a]	[dʒit'a]	[dʒit'a]

Taula 5: Fonètica de la grafia *g/j* inicial.

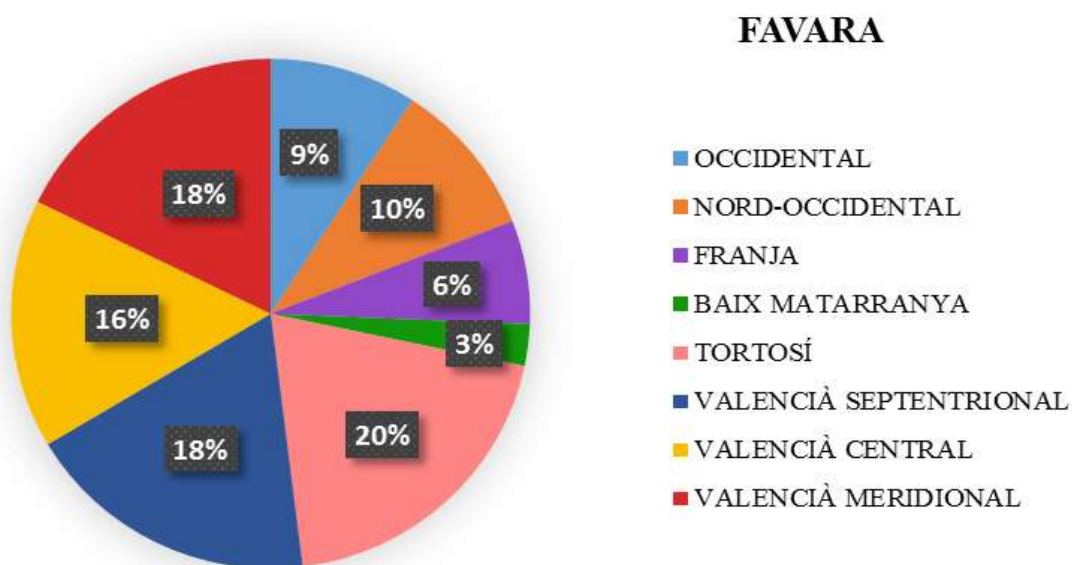
¹⁵ Vegeu Annex VI

4. CONCLUSIONS

4.1 Camps semàntics

Després d'analitzar els 83 ítems del vocabulari bàsic que ens proposàvem estudiar en aquest treball relacionats amb els camps semàntics dels *vegetals* i *insectes i altres invertebrats, ocells i animals salvatges*, a grans trets, podem concloure el següent: ¹⁶

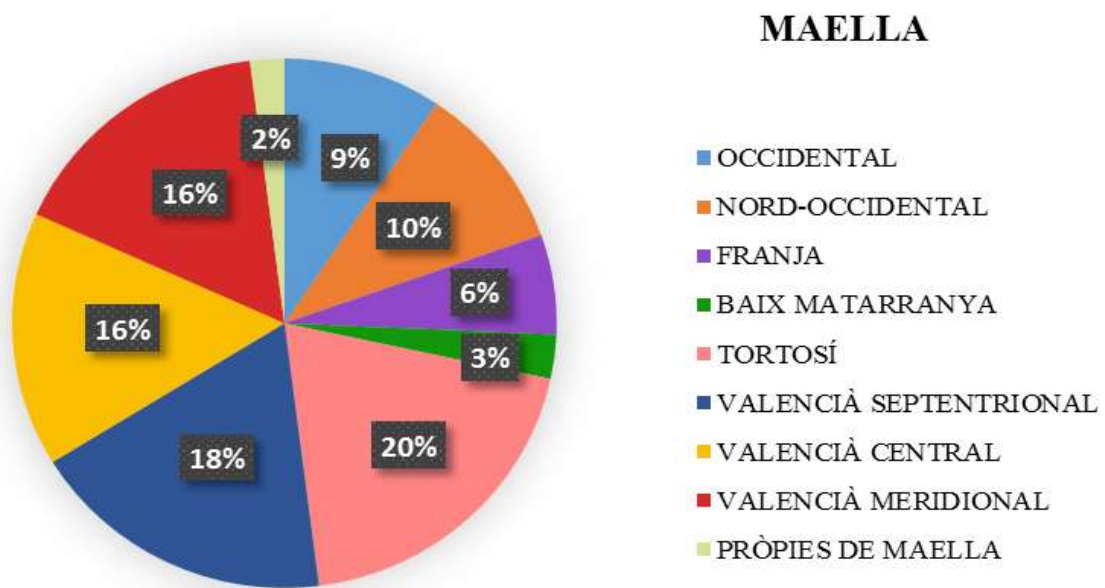
En primer lloc, pel que fa al parlar de Favara, observem que un 9% de les solucions estudiades coincideixen amb el català occidental en general; un 10% de les solucions coincideixen amb el parlar nord-occidental; un 6% són formes pròpies de la Franja d'Aragó; un 3% són solucions pròpies del Baix Matarranya; un 20% coincideixen amb el tortosí; un 18% de les solucions coincideixen amb el valencià septentrional; un 16% amb el valencià central; i, finalment, un 18% de les solucions coincideixen amb el valencià meridional (vegeu gràfic 1).

Gràfic 1: Solucions coincidents Favara

¹⁶ Els resultats que donem són aproximatius (sempre en relació amb els mots del vocabulari bàsic que hem estudiat en aquest treball). Amb aquests gràfics intentem mostrar i ponderar la major o menor semblança d'aquests parlars amb la varietat nord-occidental, tortosina i valenciana.

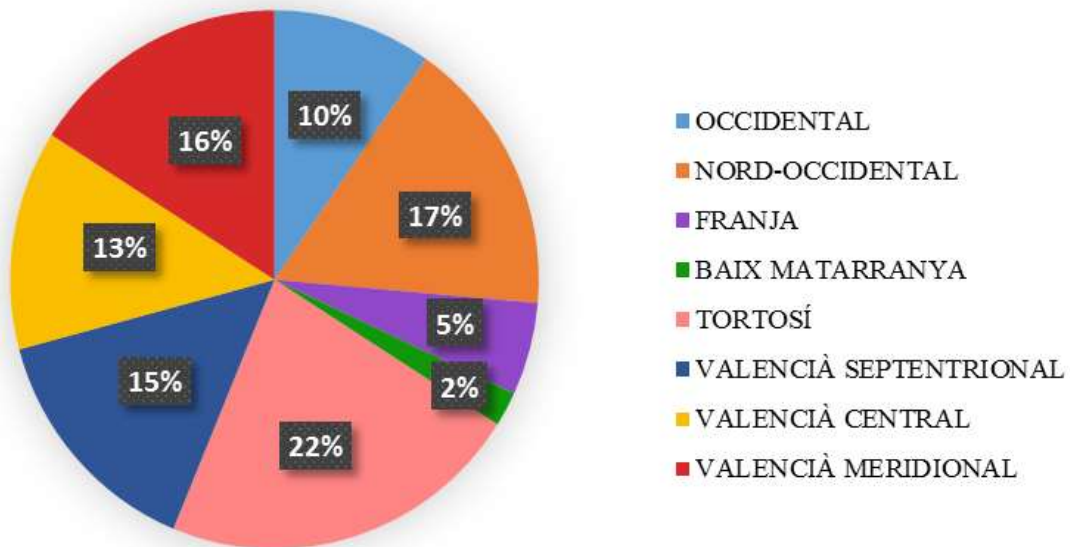
En segon lloc, quant al parlar de Maella, observem que un 9% de les solucions estudiades coincideixen amb el català occidental en general; un 10% de les solucions coincideixen amb el parlar nord-occidental; un 6% són formes pròpies de la Franja d'Aragó; un 3% són pròpies del Baix Matarranya; un 20% coincideixen amb el tortosí; un 18% de les solucions coincideixen amb el valencià septentrional; un 16% amb el valencià central; un 16% de les solucions coincideixen amb el valencià meridional; i, finalment, un 2% de les solucions estudiades són formes originals de Maella (vegeu gràfic 2).

Gràfic 2: Solucions coincidents Maella

En tercer lloc, pel que fa al parlar de Nonasp, observem que un 10% de les solucions estudiades coincideixen amb el català occidental en general; un 17% de les solucions coincideixen amb el parlar nord-occidental; un 5% són formes pròpies de la Franja d'Aragó; un 2% són pròpies del Baix Matarranya; un 22% coincideixen amb el tortosí; un 15% de les solucions coincideixen amb el valencià septentrional; un 13% amb el valencià central; i, finalment, un 16% de les solucions coincideixen amb el valencià meridional (vegeu gràfic 3).

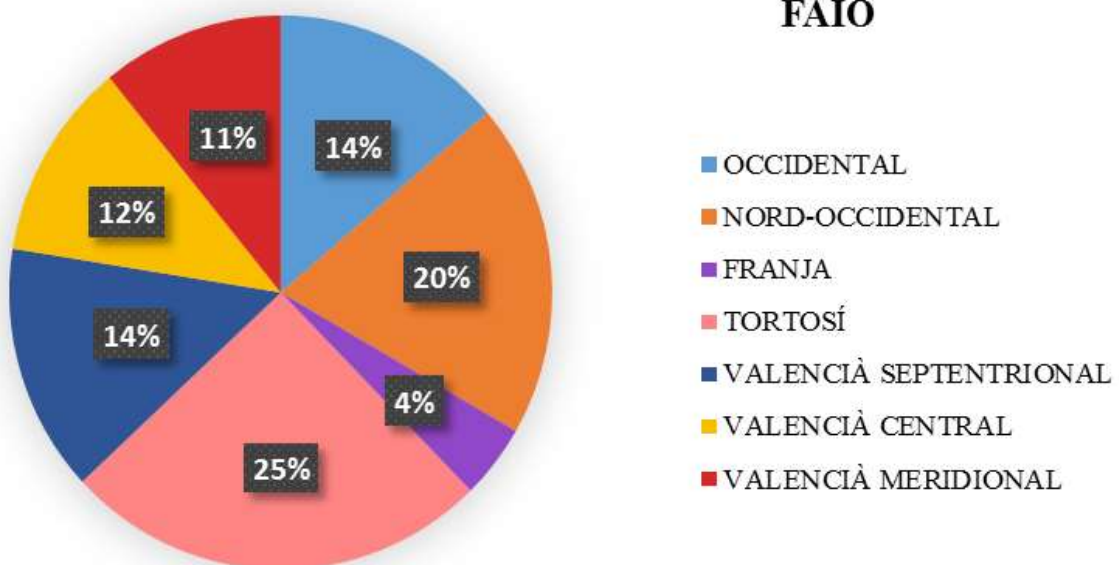
NONASP

Gràfic 3: Solucions coincidents Nonasp

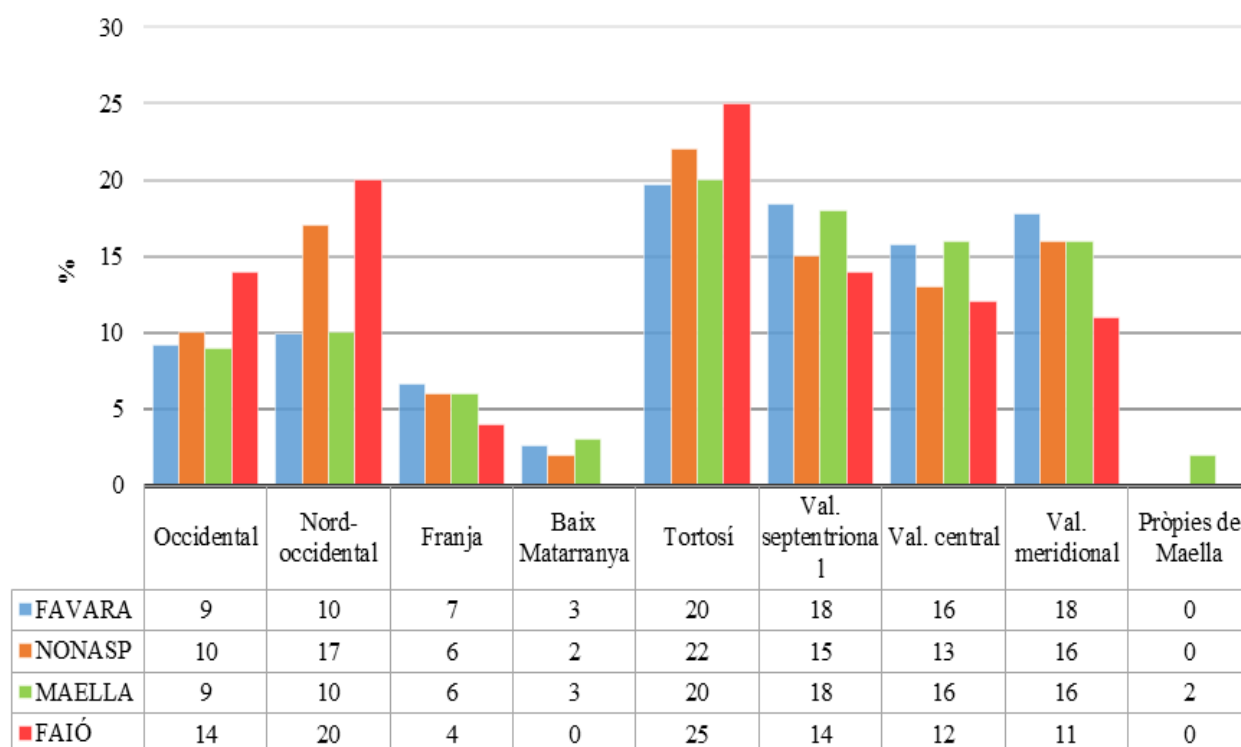
Finalment, quant al parlar de Faió, observem que un 14% de les solucions estudiades coincideixen amb el català occidental en general; un 20% de les solucions coincideixen amb el parlar nord-occidental; un 4% són formes pròpies de la Franja d'Aragó; un 25% coincideixen amb el tortosí; un 14% de les solucions coincideixen amb el valencià septentrional; un 12% amb el valencià central; i, finalment, un 11% de les solucions coincideixen amb el valencià meridional (vegeu gràfic 4).

FAIÓ

Gràfic 4: Solucions coincidents Faió

Així, doncs, tal com il·lustrem a continuació, en el percentatge més elevat del lèxic estudiat aquesta zona seria més semblant al tortosí (vegeu gràfic 5).

Gràfic 5: solucions coincidents Favara, Maella, Nonasp i Faió

4.2 Fonètica

Pel que fa a la fonètica, podem concloure, en primer lloc, que en els parlars del Baix Matarranya és claríssima la pronunciació de la iod del dígraf *ix*.

En segon lloc, pel que fa a la grafia estàndard *-tll-*, Favara, Nonasp i Faió presenten les solucions generals del català nord-occidental, mentre que la solució de Maella correspon a la que se sent per tot l'Alt Matarranya, el País Valencià i el tortosí.

Finalment, a Maella i a Favara en posició inicial es realitza l'africada sorda, coincidint amb la solució de l'Alt Matarranya i el valencià apitxat, mentre que en els parlars de Nonasp i Faió es realitza l'africada sonora, coincidint amb la solució típica del tortosí i valencià meridional.

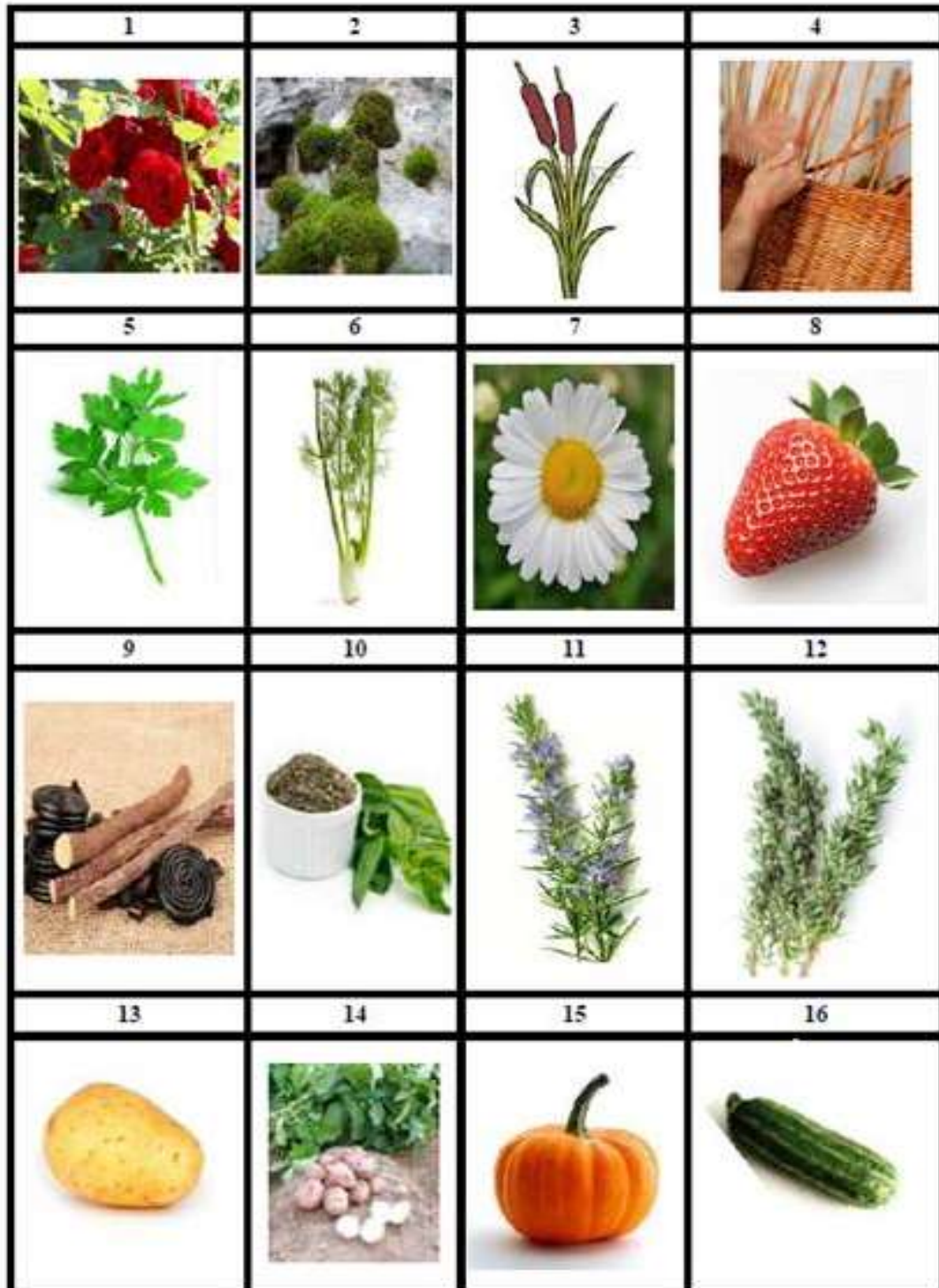
5. BIBLIOGRAFIA

- DCVB: Antoni M. Alcover – Francesc de B. Moll (1932-1962), *Diccionari català-valencià-balear*. Palma: Moll. 10 vols. [també en línia a dcvb.iec.cat].
- DECAT: Joan Coromines (1980-2001), *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Barcelona: Curial – La Caixa. Vol IX.
- JEFFERS, Robert J.; LEHISTE, Ilse (1986): *Principles and methods for historical linguistics*, 3a ed. Cambridge: The MIT Press.
- MACAULAY, Ronald K.S (1988): "A microsociolinguistic Study of the Dialect of Ayr", dins *Methods in dialectology*. Philadelphia: Alan R. Thomas, pp. 456-463.
- MASSIP, M. Àngels, *El Lèxic tortosí: història i present*, Universitat de Barcelona, 1992.
- QUINTANA, Artur (1987), *Els parlars del Baix Matarranya*, dins *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes*, 16, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1987 (p. 155-187).
- VENY, Joan (2015). *Petit atlas lingüístic del domini català*, vol. V. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- VENY, Joan, Lídia PONS (2010): *Atles Lingüístic del Domini Català*, vol. V. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.
- VENY, Joan, Lídia PONS (2014): *Atles Lingüístic del Domini Català*, volum VII. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.

6. ANNEXOS

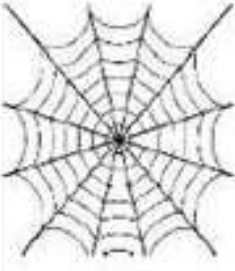

6.1 Annex I:

A) Models d'enquesta camps semàntics:

17	18	19	20
			
21	22	23	24
			
25	26	27	28
			
29	30	31	32
			

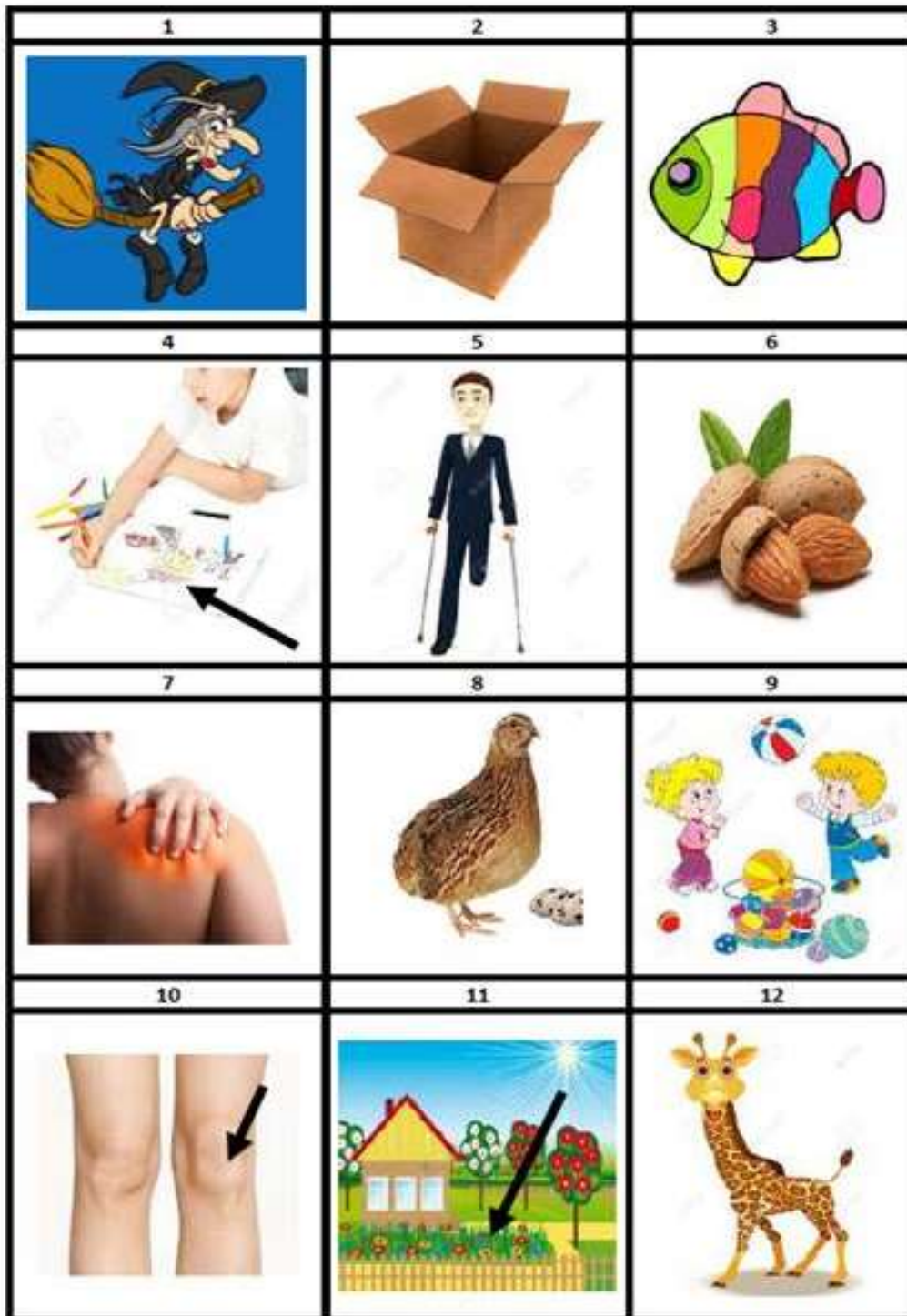
33 	34 	35 	36
37 	38 	39 	40
41 	42 	43 	44
45 	46 	47 	48
49 	50 	51 	

1	2	3	4
			
5	6	7	8
			
9	10	11	12
			
13	14	15	16
			

17	18	19	20
			
21	22	23	24
			
25	26	27	28
			
29	30	31	32
			

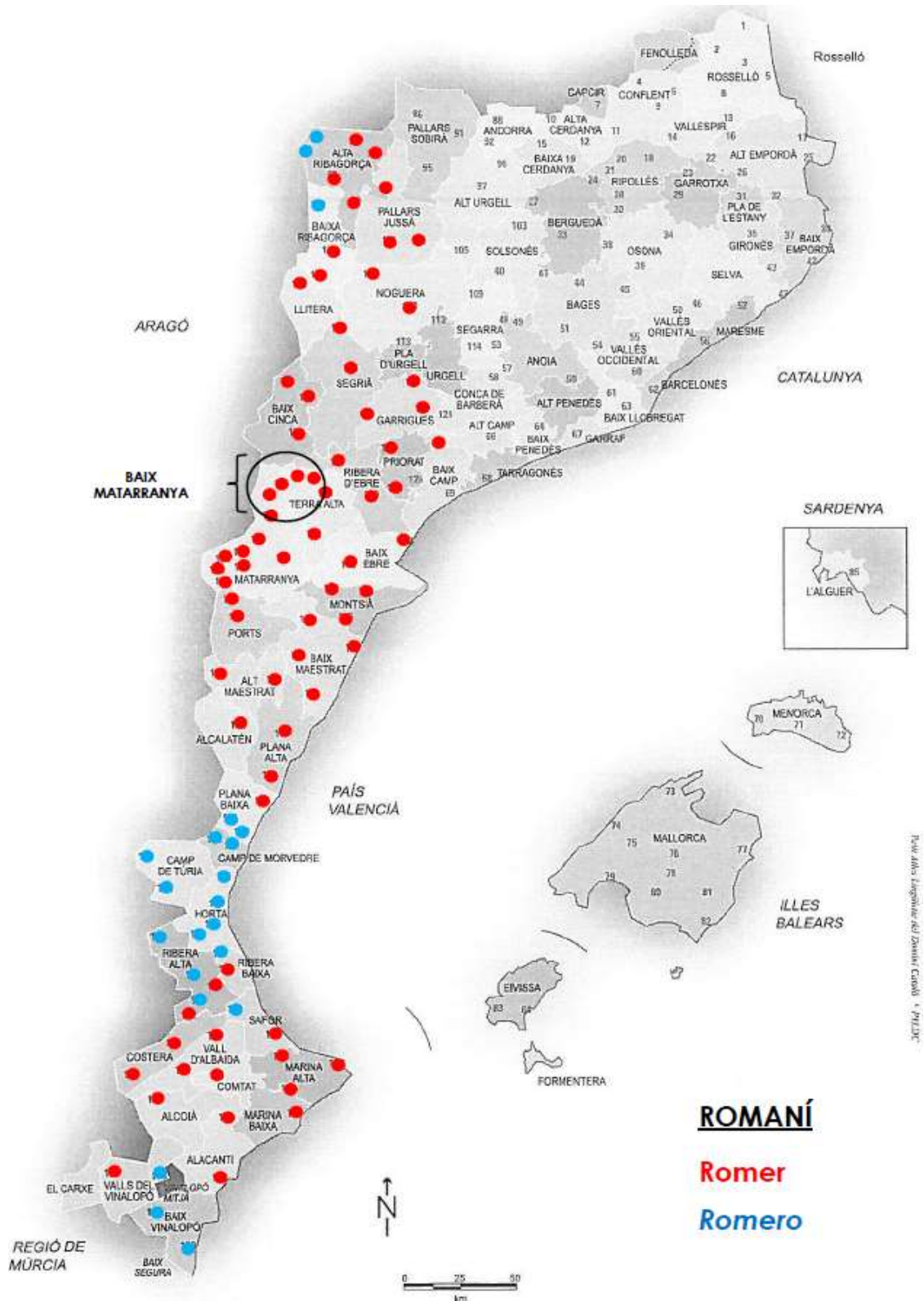
33	34	35	36
			

B) Models d'enquesta aspectes de fonètica:

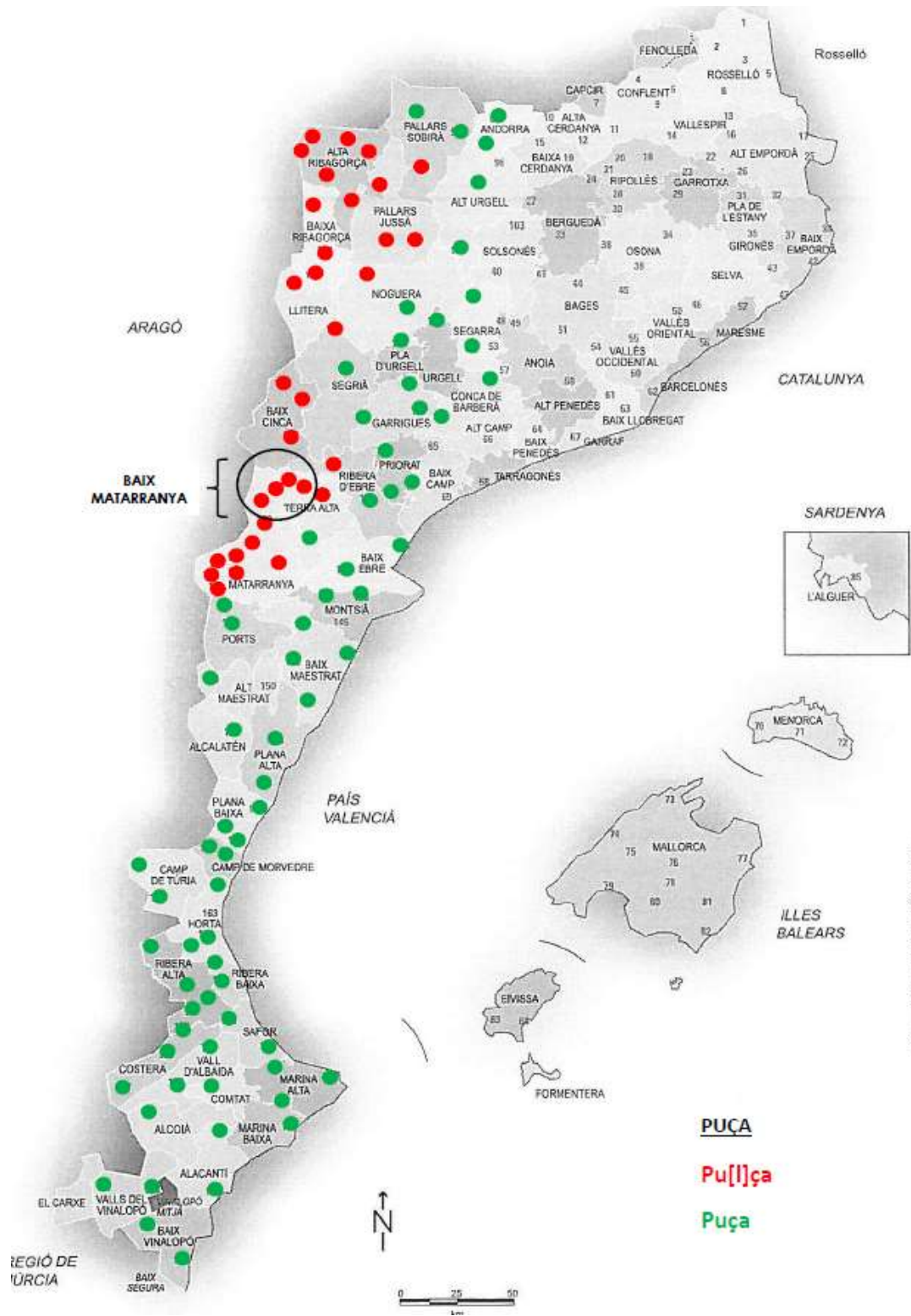

6.2 Annex II:

A) Mapa solució sense variació lèxica (*Vegetals*)

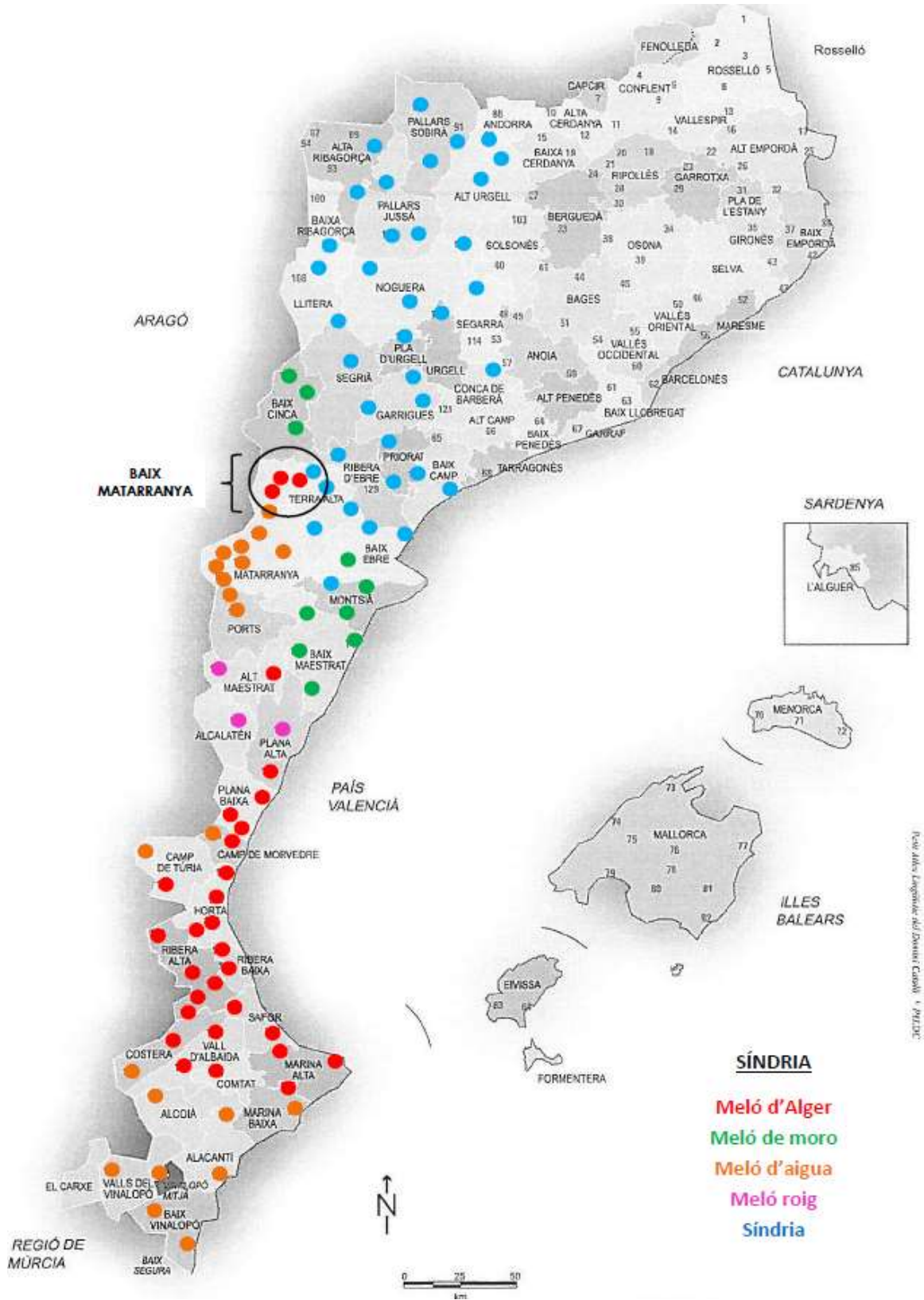

B) Mapa solució sense variació lèxica (*Insectes i altres invertebrats, ocells i animals salvatges*)

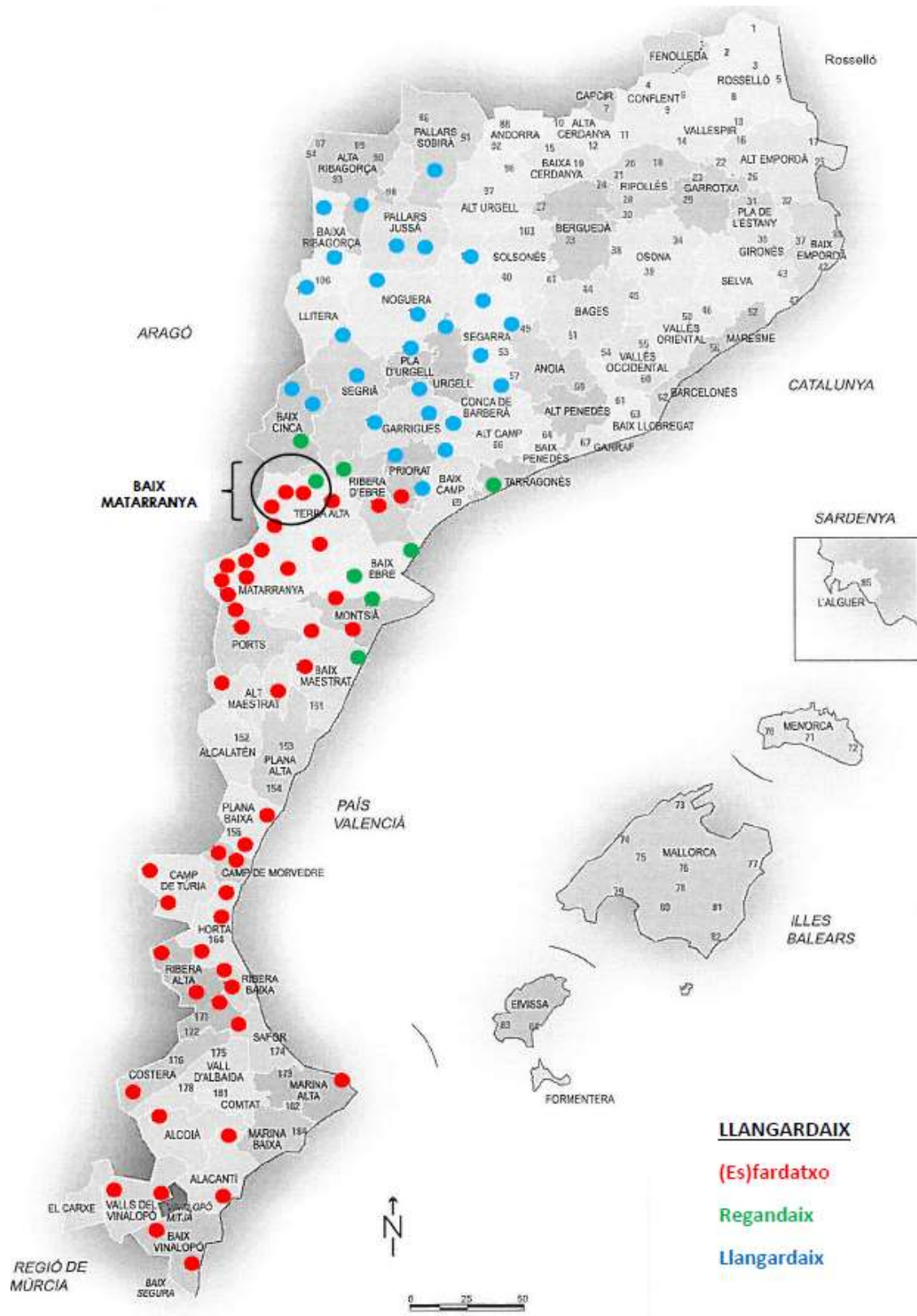

6.3 Annex III:

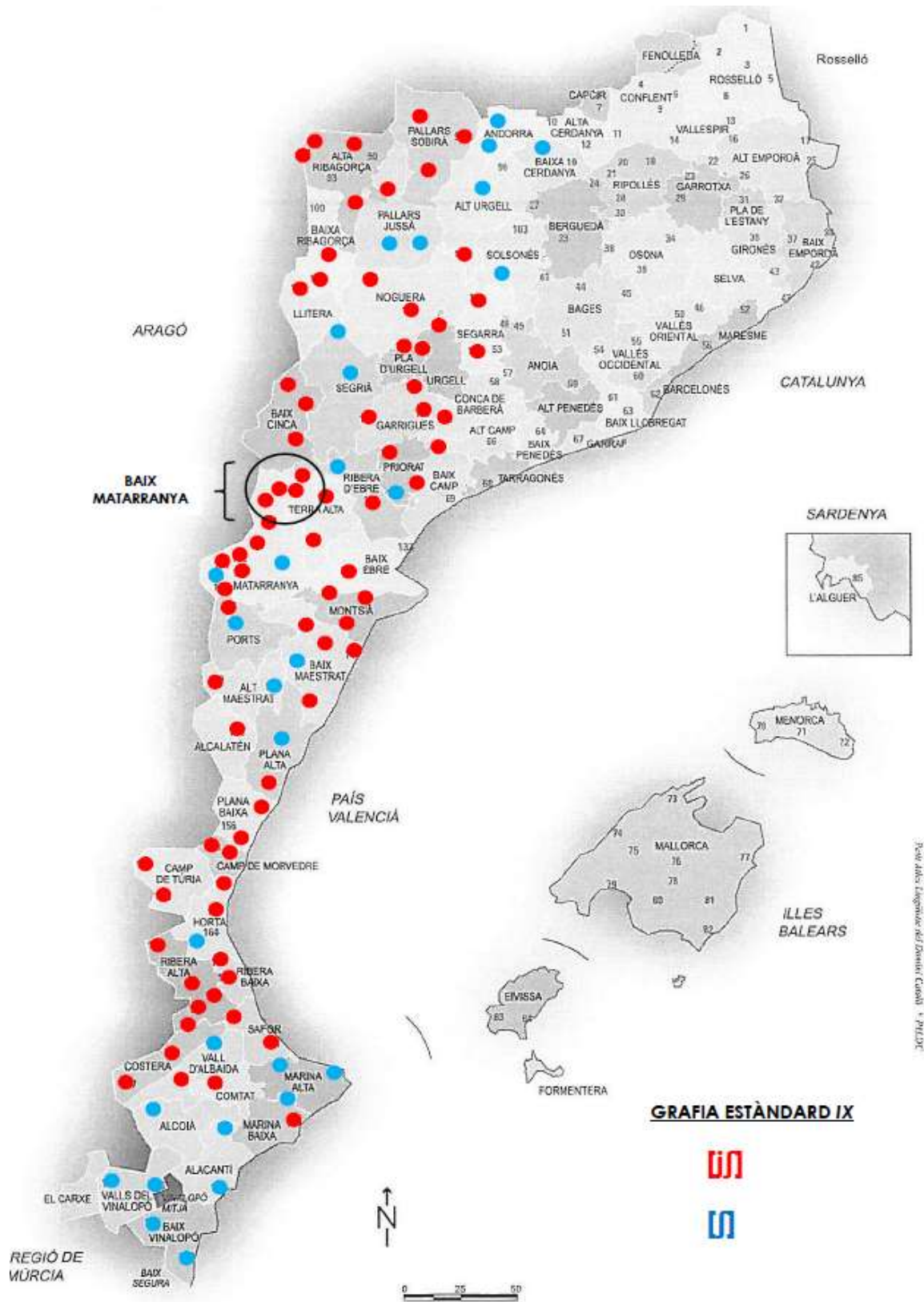
A) Mapa solució amb variació lèxica (*Vegetals*)

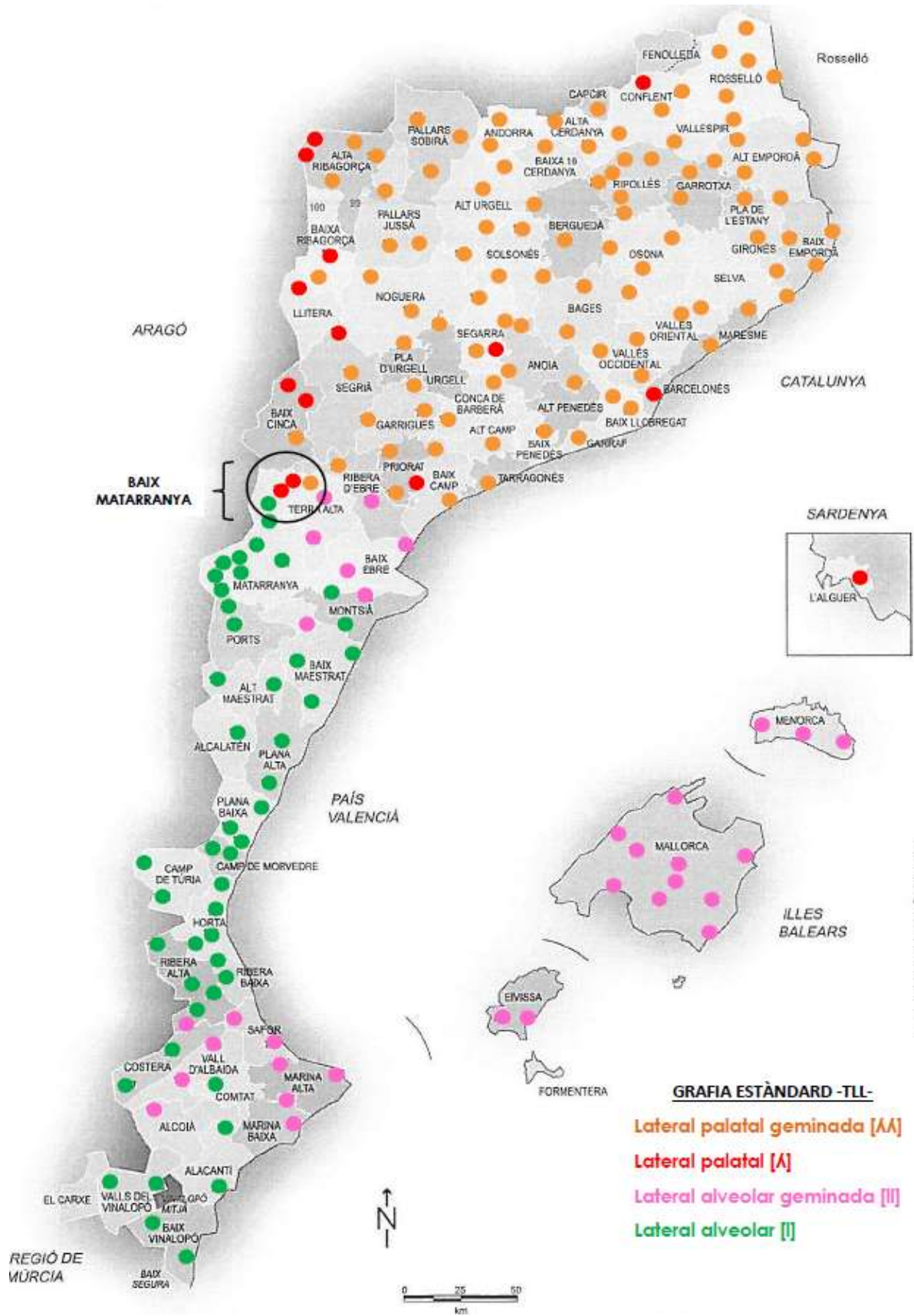
B) Mapa solució sense variació lèxica (*Insectes i altres invertebrats, ocells i animals salvatges*)

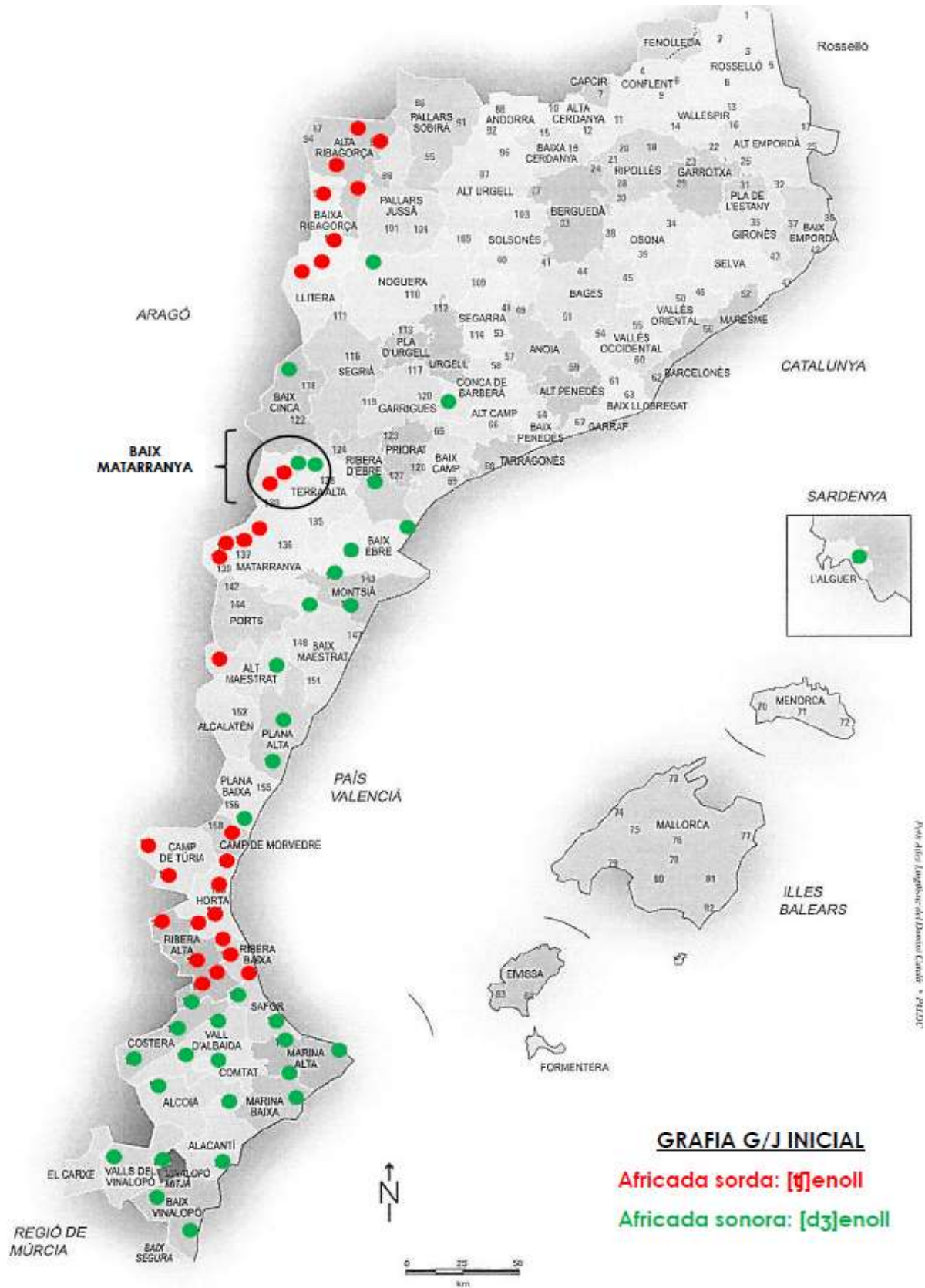
6.4 Annex IV: mapa fonètica de la grafia estàndard ix

6.5 Annex V: mapa fonètica de la grafia estàndard -tll-

6.6 Annex VI: mapa fonètica de la grafia *g/j* inicial

Treball de grau

Declaració d'autoria

Amb aquest escrit declaro que sóc l'autor/autora original d'aquest treball i que no he emprat per a la seva elaboració cap altra font, incloses fonts d'Internet i altres mitjans electrònics, a part de les indicades. En el treball he assenyalat com a tals totes les citacions, literals o de contingut, que procedeixen d'altres obres. Tinc coneixement que d'altra manera, i segons el que s'indica a l'article 18, del capítol 5 de les Normes reguladores de l'avaluació i de la qualificació dels aprenentatges de la UB, l'avaluació comporta la qualificació de "Suspens".

Barcelona, a 15 de juny del 2016

Signatura:

Els parlars del Baix Matarranya: entre el nord-occidental i el tortosí

El treball que presentem a continuació es titula *Els parlars del Baix Matarranya: entre el nord-occidental i el tortosí*. L'objectiu general que ens proposem amb aquest estudi és el de contribuir al coneixement de la varietat nord-occidental de transició amb el tortosí i constatar-ne la continuïtat amb el valencià. Més específicament, tenim la intenció de comparar, a partir d'un parell de camps semàntics, els usos lexicals dels quatre pobles del Baix Matarranya: Favara, Maella, Nonasp i Faió. A més, a partir del lèxic i d'un qüestionari específic, pretenem investigar alguns trets fonètics que marquen diferències entre les poblacions del Baix Matarranya per tal de comprovar si, pel que fa a aquests trets, aquesta zona és més semblant al tortosí o més semblant al nord-occidental.

Per a dur a terme aquest treball, vam seguir diverses fases. En primer lloc, vam partir de les enquestes de l'ALDC i vam buidar un total de 83 ítems (49 relacionats amb el camp semàntic dels *vegetals* i 34 relacionats amb el camp semàntic dels *insectes i altres invertebrats, ocells i animals salvatges*). Els criteris de selecció que vam seguir van ser, d'una banda, que fossin paraules més específiques del català occidental i, d'altra banda, que fossin paraules del vocabulari bàsic. Seguidament, a partir del lèxic, vam detectar tres fenòmens fonètics: la fonètica de la grafia estàndard *ix*, la fonètica de la grafia estàndard *-tll-*, i la fonètica de la grafia *g/j* inicial, i vam ampliar l'enquesta per a treballar específicament aquests punts de fonètica. Vam dur a terme aquest estudi a partir de dues enquestes que vam elaborar seguint el mètode indirecte o semidirecte a tres informants de cada població de tres franges d'edat diferents: de 20 a 40 anys, de 40 a 60, i de 60 a 80, aproximadament.

Amb l'anàlisi de les dades obtingudes hem pogut ponderar la major o menor semblança d'aquests quatre parlars amb la varietat nord-occidental, tortosina i valenciana. Així doncs, pel que fa al lèxic, podríem dir, a grans trets, que en el percentatge més elevat dels ítems estudiats, aquesta zona seria més semblant al tortosí. D'altra banda, pel que fa a la fonètica, en primer lloc, hem observat que en els parlars del Baix Matarranya es pronuncia la iod del dígraf *ix*; en segon lloc, quant a la grafia estàndard *-tll-*, Favara, Nonasp i Faió presenten les solucions generals del català nord-occidental, mentre que la solució de Maella correspon a la que se sent al País Valencià i en tortosí; i, finalment, a Maella i a Favara en posició inicial es realitza l'africada sorda, coincidint amb la solució del valencià apitxat, mentre que en els parlars de Nonasp i Faió es realitza l'africada sonora, coincidint amb la solució típica del tortosí i del valencià meridional.

Paraules clau: Baix Matarranya, nord-occidental, tortosí, valencià, camp semàntic *vegetals*, camp semàntic *insectes i altres invertebrats ocells i animals salvatges*, fonètica.

The vernacular of Lower Matarranya: between the Northwestern and the Tortosí dialects

The work presented below is titled *The vernacular of Lower Matarranya: between the Northwestern and the Tortosí dialects*. The overall objective we propose on this study is to contribute to the knowledge of the Northwestern variety of transition with *Tortosí* dialect and verify continuity with the Valencian one. More specifically, we intend to compare, from a couple of semantic fields, lexical uses of the four villages of Lower Matarranya: Favara, Maella, Nonasp and Faió. In addition, through lexicon and with the results of a specific questionnaire, we intend to investigate some phonetic features that mark differences between populations of Lower Matarranya to check whether, as these shots, this area is similar to *tortosí* dialect or more similar to the northwest one.

To carry out this work, we follow several phases. First of all, we start from the ALDC surveys and emptied a total of 83 items (49 related to the semantic field of vegetables and 34 related to the semantic field of insects and other invertebrates, birds and wild animals). The selection criteria we followed was, in one hand, specific words from Western Catalan and, on the other hand, words of basic vocabulary. Then, from the lexicon, we detected three phonetic phenomena: the phonetics of standard spelling *ix*, the phonetics of the standard spelling *-ill-*, and of *g/j* initial, and then we expanded the survey to specifically work these phonetic points. We conducted this study from two surveys that we developed using the indirect or half-direct method with three informants from each village of three stripes of different age groups: 20 to 40 years, from 40 to 60, and 60 to 80, approximately.

With the data analysis we have been able to evaluate the degree of similarity of the speech of these four villages related to Northwestern, *Tortosí* and Valencia dialects. Thus, as the lexicon, we could say, broadly, that the highest percentage of the items studied, this area would be looking to *tortosí*. On the other hand, in terms of phonetics, first, we have observed that in talking of Lower Matarranya pronounce the yod digraph *ix*. Secondly, as to the standard spelling *-ill-*, Favara, Nonasp and Faió presented the general solutions of the northwestern Catalan, while Maella solution corresponds to that being in Valencia and the *Tortosí* dialect. Finally, to Maella and Favara initial position the voiceless affricate is coinciding with the solution of Valencian “*apitxat*”, while the talk of Nonasp and Faió sound affricate is coinciding with the typical solution of *tortosí* and southern Valencian.

Keywords: Lower Matarraña, Northwestern, *Tortosí*, Valencia variety, semantic field of vegetables, semantic field of insects and other invertebrates, birds and wild animals, phonetics.